

Årsredovisning 2023

Regionstyrelsen 2024-04-15
Regionfullmäktige 2024-04-29

Dnr: RS 2023/1776
Sammanställd av ekonomienheten
Granskad av KPMG mars 2024

Innehållsförteckning

FÖRORD	3
Regionstyrelsens ordförande och Regiondirektören summerar	3
Det ekonomiska året i korthet	5
FÖRVALTNINGSBERÄTTELSE	6
Översikt över verksamhetens utveckling	6
Regionkoncernen	9
Viktiga förhållanden för resultat och ekonomisk ställning	10
Risker	12
Händelser av väsentlig betydelse	16
Styrning och uppföljning av regionens verksamhet	21
God ekonomisk hushållning och ekonomisk ställning	28
Balanskravsresultat	34
Väsentliga personalförhållanden	35
Förväntad utveckling	40
FINANSIELLA RAPPORTER	42
Resultaträkning	42
Balansräkning	43
Kassaflödesanalys	44
Noter	45
Redovisningsprinciper	55
DRIFT- OCH INVESTERINGSREDOVISNING	58
Driftredovisning	58
Investeringsredovisning	62
BILAGOR	66

Förord

Regionstyrelsens ordförande och Regiondirektören summerar

Vi kan sammanfatta 2023 med att det har varit ännu ett händelserikt år; fortsatt påverkan av orolig omvärld, arbetet med "En hållbar framtid för Region Dalarna" samt omställningen till God och nära vård. Regionplanens mål "Ett hållbart Dalarna med utvecklingskraft i länets alla delar" har präglat verksamheten under året. För att nå dit har det särskilt arbetats med de tre prioriteringarna: Förebyggande och hälsofrämjande, säkerhet och beredskap samt förbättrad kompetensförsörjning.

Region Dalarnas medarbetare är helt avgörande för både resultat och kvalitet, för att tillgodose invånarnas behov och åstadkomma ständiga förbättringar. Vi behöver därför fortsätta vårt arbete med den långsiktiga kompetensförsörjningen, minska vårt beroende av hyrpersonal och ge medarbetarna möjlighet att utveckla nya arbetssätt.

Vi vill nämna några exempel:

I maj invigdes **familjecentralen i Borlänge**. Unikt för familjecentralen i Borlänge är ett utökat hembesöksprogram för förstagångsföräldrar och de som får sitt första barn i Sverige.

Sedan oktober kan alla i Dalarna ta kontakt med sin vårdcentral i länet via **1177 direkt**, en ny digital tjänst för att söka vård. Patienten får själv svara på frågor om besvär och symptom och sedan föras vidare till rätt vårdinstans för behandling. För vissa räcker egenvård, men för andra blir det en personlig kontakt med vårdpersonal. Region Dalarna har fortsatt bra betyg i mätningar om patientnöjdheten.

Min Vård Psykiatri, en digital mottagning som riktar sig till patienter med psykiatrisk problematik inom diagnoserna depression, bipolär sjukdom, och ADHD har startas under hösten som ett projekt, med tankar på breddinförande.

I slutet på året öppnade **Mora Ungdomshälsa**, ett samarbete mellan Mora kommun och Region Dalarna som ska bidra till en mer sammanhållen barn- och ung-

domshälsa i länet. En dörr in för unga mellan 13 och 25 år att besöka ungdomsmottagning, elevhälsa, socialtjänst och vårdcentral. Det minimerar risken för barn och unga att hamna mellan stolarna.

Kompetensförsörjning – ett prioriterat område

Ett regionalt vårdkompetensråd har startats tillsammans med Högskola Dalarna och representanter från länets kommuner. Rådet ska bidra till en god planering av hälso- och sjukvårdens, socialtjänstens och tandvårdens kompetensförsörjning. Uppdraget är att bedöma kompetensbehov på kort och lång sikt, stödja aktörer som är involverade och att stödja samverkan.

Folktandvården Dalarnas har förbättrat bemanningsläget i länet. En handlingsplan för kompetensförsörjning med aktiviteter som har lett till nyrekrytering av 20 tandläkare, 10 tandhygienister och 23 tandsköterskor.

Dessutom delas **Folktandvården Dalarnas hemvårdarstipendium och utbildningsstipendium** ut, som ett led i att skapa intresse för att fortsätta eller komma tillbaka och arbeta i Dalarna.

Undersköterskelyftet fortsätter skapa möjlighet till vidareutbildning. Satsningen riktar sig till anställda inom Region Dalarna som utbildar sig till specialistundersköterska med yrkeshögskoleexamen. De som vidareutbildar sig har fått ett lönepåslag på 10 procent. I tidigare skede så utvecklades även en arbetstidsmodell med lägre veckoarbetstid i samband med natt- och rotationstjänstgöring.

Arbetet för en hälso- och sjukvård **oberoende av hyrbemannning** har pågått under året och fortsätter framåt. Syftet är att säkerställa en långsiktig god arbetsmiljö för våra medarbetare och en god vård med kontinuitet för patienterna. Målet är att halvera kostnaderna till slutet av 2024 och är en del i en hållbar framtid för Region Dalarna.

Hur ligger vi till jämfört med andra?

Patienterna är nöjda med den specialiserade somatiska öppenvården och slutenvården i Region Dalarna, det visar den nationella patientenkäten från Sveriges kommuner och Regioner (SKR). Region Dalarna får det näst högsta betyget av samliga 21 regioner från patienterna inom den specialiserade öppenvården. Motsvarande ranking för den specialiserade slutenvården är plats 5 av 21.

Dalarnas sjukhus får bra resultat i SYLFs (Sveriges Yngre Läkares Förening) årliga AT-ranking. Att erbjuda en allmäntjänstgöring med bra arbetsmiljö och utvecklingsmöjligheter bidrar till att fler väljer att stanna kvar i Region Dalarna för specialisttjänstgöring. Av landets 67 AT-sjukhus placerar sig Mora lasarett på 7:e plats, Avesta lasarett på 11:e plats och Falu lasarett på 15:e plats i den allmänna rankingen.

Fortsatt låg energianvändning i Region Dalarnas verksamheter visar de öppna jämförelserna med regionerna. Det arbetet hänger tätt ihop med uppdraget att förebygga ohälsa och sjukdom, där regionerna har ett stort ansvar för att vara en tydlig aktör för en hållbar utveckling så att både nuvarande och kommande generationer kan leva ett hälsosamt liv med god miljö.

En hållbar framtid för Region Dalarna - handlingsplan för ekonomi i balans

Region Dalarna har, likt alla regioner, ett tufft ekonomiskt år bakom men också framför oss. Under 2023 ökade inflationen kraftigt, vilket bland annat har ökat regionens pensionskostnader. Med en åldrande befolkning, omfattande och nödvändiga investeringar att göra, så kommer kommande år också att se tuffa ut. Redan i början av 2023 togs en handlingsplan fram, "en hållbar framtid för Region Dalarna", som innehåller åtgärder, mål och vägval för att anpassa regionens nyttjande av resurser till det ekonomiska läget. De förändringar som ska genomföras ska vara väl genomtänkta och vara hållbara över tid, för vi får inte skjuta över kostnader på kommande generationer.

Säkerhet och beredskap

Ett av de bästa beredskapstipsen är att lära känna sin granne och sin omgivning. Region Dalarna har därför

stärkt sin samverkan med bland annat Länsstyrelsen i Dalarna, länets 15 kommuner och de omgivande regionerna i sjukvårdsregion Mellansverige.

För femte året i rad erbjuds **hälsoalmanackan** till Dalarnas seniorer. Nytt för 2024 är inslag om hemberefskap och husapotek för att bidra till att fler är förberedda i händelse av kris och kan klara sig en vecka utan samhällets hjälp.

Beslut har fattats om att Region Dalarnas planerade **centrallager för förbrukningsmaterial** även ska lagra vissa läkemedels- och hjälpmedelsprodukter. Syftet med centrallagret är att minska sårbarheten och ge ökad robusthet i försörjningen vid störningar i leveranskedjan. Centrallagret ska också lagerhålla extra volymer av sjukvårdsprodukter för omvårdnad som vid extraordinära händelser ska kunna erbjudas Dalarnas kommuner.

Stärkt samverkan mellan Högskolan Dalarna, Dalregementet och Region Dalarna

En avsiktsförklaring har undertecknats som syftar till att skapa ett nära partnerskap för att adressera och möta de samhällsutmaningar som Dalarna står inför. Samarbetsområden kommer att omfatta forskning, utbildning och innovation inom områdena idrott, fysisk aktivitet samt hälso- och sjukvårdsfrågor. Dessutom kommer samarbetet att innefatta frågor om totalförsvar och beredskapssamverkan.

Tillsammans arbetar vi vidare och tar oss an utmaningarna. Genom dialoger, tydliga prioriteringar, respekt för varandras roller och mod att pröva nytt, så löser vi tillsammans det som står framför oss.

Elin Norén (S)
Regionstyrelsens ordförande

Anna Thörn
Regiondirektör

Det ekonomiska året i korthet

- Resultat efter balanskravsjustering är -546 mkr 2023, 297 mkr lägre än budgeterat resultat om -249 mkr. Resultatet är 136 mkr bättre än prognostiserat resultat (oktober 2023). Det beror till stor del på sena besked avseende riktade statsbidrag, nationella överenskommelser (99 mkr, besked december 2023) samt ett högre skatteintäktutfall (83 mkr, besked december 2023).
- Region Dalarna har resultatutjämningsreserv (RUR). Det ingående värdet av RUR 2023 var 703 mkr. Regionfullmäktige kommer att föreslås att i beslut för årsredovisning 2023 nyttja medel i RUR om 546 mkr. Det innebär ett balanskravsresultat 2023 om 0 mkr och en utgående balans 2023 för RUR om 157 mkr.
- Verksamhetens nettokostnader är 1 434 mkr högre än föregående år och 639 mkr högre än budget.
- Verksamhetens kostnader är 1 373 mkr högre 2023 jämfört 2022. Av det avser 411 mkr ökning av pensionskostnader, vilket innebär att övriga verksamhetskostnader ökat med cirka 1 mkr 2023 jämfört 2022.
- Summan av skatteintäkter och generella statsbidrag och utjämning är 549 mkr högre än föregående år och 311 mkr högre än budget. De högre skatteintäkterna beror i första hand på slutavräkning på skatter för åren 2022 och 2023. Generella statsbidrag är högre på grund av högre regleringsbidrag än förväntat.
- Skatter och generella statsbidrag har ökat med cirka 5 procent. Nettokostnadsutvecklingen är ca 13 procent 2023.
- De finansiella posterna summerar till en positiv avvikelse mot budget om 322 mkr, varav 293 mkr avser orealiserade vinster på placerade medel, som från och med 2019 redovisas i resultaträkningen. Dessa ingår inte i balanskravet.
- Pensionskostnadernas del av de finansiella kostnaderna är 438 mkr, 332 mkr högre jämfört med föregående år. Total pensionskostnad (verksamhets- och finansiell kostnad) är 1 646 mkr, 743 mkr högre jämfört med föregående år.

Förvaltningsberättelse

Översikt över verksamhetens utveckling

Utvecklingen redovisas genom att aktuellt år jämförs med tidigare år. Väsentliga förändringar kommenteras. Det gäller såväl utvecklingen sedan föregående år som mer långsiktiga utvecklingsmönster. Kommentarer till förändringarna härleds till de verksamheter som orsakat förändringarna.

Efter några år med relativt stark befolkningstillväxt, om än under riksgenomsnittet, så har trenden vänt och i Dalarna minskar befolkningen i en omfattning som vi inte sett sedan millenniumskiftet och efterdyningarna av 1990-talskrisen. Trenden med en vikande befolkning kan vi se i många län men Dalarna har den femte lägsta befolkningstillväxten i landet.

Minskningen av antalet vårdplatser under femårsperioden är en kombination av nödvändiga effektiviseringar och en omställning till mer öppenvård, vilket även påverkat att antalet vård dagar minskat under samma period. Under senare år har brist på bemanning medfört att vårdplatser har behövt stängas. I samband med covid-19 ökade antalet vårdplatser tillfälligt tack vare omlokalisering av personalresurser inom hälso- och sjukvården. Den tillfälliga utvecklingen började bromsas in något under 2021 och har därefter fortsatt under 2022 och 2023. Minskningen av antalet vårdplatser 2023 jämfört med 2022 förklaras främst av lägre bemanning av vårdpersonal samt utlokalisering av patienter. Färre disponibla vårdplatser har även resulterat i färre antal vårdtillfällen. Både läkarbesök i egen och privat regi har ökat markant jämfört mot föregående år. Ökningen av de privata förklaras främst av att psykiatrin öppnat fler privata mottagningar under året. Ökningen av besök i egen regi förklaras främst av att verksamheterna fokuserat på insatser för ökad tillgänglighet.

Före pandemin ökade antalet behandlade barn inom tandvården ett antal år i rad då fri tandvård ges till fler och högre upp i åldrarna än tidigare. Pandemin gjorde dock att totalt antal behandlade barn minskade mellan 2019 och 2020. Barn och unga är en prioriterad grupp

och det syns en återställning av antalet under 2021, dock ännu inte i nivå med de två åren innan pandemin. Mellan 2021 och 2022 minskade antalet behandlade barn återigen. Behandlade vuxna har minskat ett antal år framförallt på grund av bristen på tandläkare samt en viss påverkan av det ökade antalet behandlade barn. Under pandemin ställdes den uppsökande tandvården in varför minskningen blev stor mellan 2019 och 2020, även för gruppen vuxna syns dock en återhämtning under 2021, med påföljande minskning till 2022. Under 2022 togs ett beslut om att utöka tid för vuxentandvård. Effekten av omprioriteringen, tillsammans med fler behandlare jämfört mot 2022, har gjort att antalet behandlade vuxna och barn ökat.

Antal anställda har under femårsperioden ökat med 399 medarbetare och med 108 medarbetare jämfört med föregående år. Regionservice fortsatte under 2023 att öka i antal anställda, vilket är i linje med beslut om införande av Vårdnära Service (VNS). Tandvården har lyckats rekrytera och behålla tandläkare och tandsköterskor, efter en period med hög personalomsättning. Inom Regionstyrelsens förvaltning härrör sig ökningen från fler medarbetare inom FoU, från Ekonomienheten genom fler anställda på Upphandlingsavdelningen, från MIT med fler anställda till följd av minskat antal konsulter och från Kommunikationsenheten, som blivit något fler medarbetare genom extern finansiering. När det gäller skillnader mellan yrkesgrupper så har Hälso- och sjukvården totalt sett rekryterat fler undersköterskor och läkare. Samtidigt har regionen de senaste åren infört arbetstidsförkortning för undersköterskor och sjuksköterskor i dygnet-runt-verksamheter, vilket drivit på bemanningsbehovet. Sjukfrånvaron har under året fortsatt att minska efter pandemins höga nivåer. Nivåerna för sjukfrånvaro minskar inom samtliga yrkesgrupper med undantag för medarbetare inom kategorin "utbildning och kultur", vilken uppvisar högre nivåer än de två föregående åren.

De positiva ekonomiska resultaten från 2017 och framåt har lett till att soliditeten, exklusive pensionsskuld inom

ansvarsförbindelser, har förbättrats från strax över 0 procent till som högst 26 procent 2022. Även om soliditeten succesivt förbättrats genom de positiva resultaten så är soliditeten, inklusive ansvarsförbindelsen för pensioner alltfjämt negativ. De positiva resultaten 2020, 2021 och 2022 beror i hög grad på riktade statsbidrag i samband med pandemin samt ökade generella statsbidrag. År 2023 redovisas ett negativt resultat vilket resulterat i att soliditeten minskat till 22 procent.

Under femårsperioden har nettokostnadsutvecklingen varierat, under pandemiåren 2020 och 2021 är nettokostnadsutvecklingen i hög grad kopplad till riktade statsbidrag för pandemin som betalades ut med start hösten 2020. Från 2022 till 2023 är nettokostnadsutvecklingen, exklusive jämförelsestörande pensionskostnader, markant högre med cirka 14 procent vilket förklaras av att de riktade statsbidragen minskat i volym, samtidigt som bruttokostnaderna ökat markant till följd av bland annat inflationsutvecklingen.

Översikt över verksamhetens utveckling 2019-2023

	ENHET	2023	2022	2021	2020	2019
BEFOLKNING						
Sveriges folkmängd vid årets slut	Antal	10 551 707	10 521 556	10 452 326	10 379 295	10 327 589
Antal invånare 31/12 Dalarna	Antal	287 253	288 310	288 387	287 676	287 966
Dalarnas andel av Sveriges folkmängd	%	2,72	2,74	2,76	2,77	2,79
VERKSAMHET						
Vårdplatser	Antal	560	568	591	619	603
Vård dagar	Antal	216 179	218 102	225 185	225 613	238 600
Vårdtillfällen	Antal	37 886	38 216	39 758	40 131	43 543
Läkarbesök, egen regi	Antal	550 939	536 984	524 585	495 506	595 900
Läkarbesök, privat regi (hälsoval mm)	Antal	64 715	54 316	52 902	52 913	55 500
TANDVÅRD						
Behandlade barn 3 - 23 år	Antal	32 310	31 870	38 750	32 554	41 500
Behandlade vuxna	Antal	34 013	29 999	34 424	31 431	45 800
KULTUR OCH BILDNING						
Utbildning elevveckor	Elevveckor	20 354	21 119	20 701	20 413	21 200
PERSONAL						
Anställda 31/12	Antal	9 407	9 299	9 267	9 177	9 008
Helårsekvivalent (arbetad tid/1 700 timmar)	Antal	7 907	7 846	7 984	7 788	7 623
Sjukfrånvaro i procent av ordinarie arbetstid	%	7,5	8,0	6,9	7,5	6,0
PERSONALKOSTNADER						
Personalkostnader	mnkr	7 099	6 447	6 657	6 078	5 931
- varav lönekostnader	mnkr	4 439	4 271	4 192	4 048	3 830
Totalt pensionsåtagande *	mnkr	9 786	8 939	8 682	8 081	8 250
EKONOMI						
Årets resultat	mnkr	-253	413	901	793	155
Årets resultat efter balanskravsjusteringar	mnkr	-546	662	597	716	7
Resultatutjämningsreserv	mnkr	157	703	0	513	0
Årets balanskravsresultat	mnkr	0	472	597	203	7
Verksamhetens nettokostnad	mnkr	11 823	10 388	9 954	9 321	9 390
Nettokostnadsutveckling, inkl jämf störande	%	13,8	4,4	6,8	-0,7	3,5
Nettokostnadsutveckling, exkl jämf störande	%	13,8	7,1	4,1	-0,7	3,2
Utveckling av skatteintäkter och generella statsbidrag	%	4,9	5,0	4,7	6,6	3,7
Soliditet	%	22	26	22	14	4
Soliditet, (inkl ansvarsförbindelse)	%	-26	-24	-30	-45	-77
Investeringar	mnkr	741	825	730	807	560
SKATTESATS						
-Region Dalarna	Kr	11,63	11,63	11,63	11,63	11,63
-genomsnitt i landet	Kr	11,57	11,56	11,56	11,56	11,49

* exkl kortfristig skuld för avgiftsbestämd ålderspension

Regionkoncernen

Region Dalarnas organisation framgår av bilden nedan.

Gemensamma nämnder och andra samverkansorgan

- Hjälpmedelsnämnd Region Dalarna (Värd: Region Dalarna)
- Gemensam nämnd för varuförsörjning (Värd: Region Uppsala)
- Gemensam nämnd för språktolkförmedlingsverksamhet (Värd: Borlänge kommun)
- Kommunalförbundet Svensk luftambulans SLA (Värd: Region Värmland)
- Kommunalförbundet Svenskt ambulansflyg (Värd: Universitetssjukhuset i Umeå)
- Regionala forskningsrådet (RFR)
- FINSAM – samordningsförbund för rehabiliteringsinsatser

Bolag och stiftelser

Bolag

- AB Dalatrafik (ägarandel 100 %)
- AB Dalaflyget (ägarandel 32 %)
- Dala Airport AB (ägarandel 41 %)
- Älvdalens utbildningscentrum AB (ägarandel 73 %)

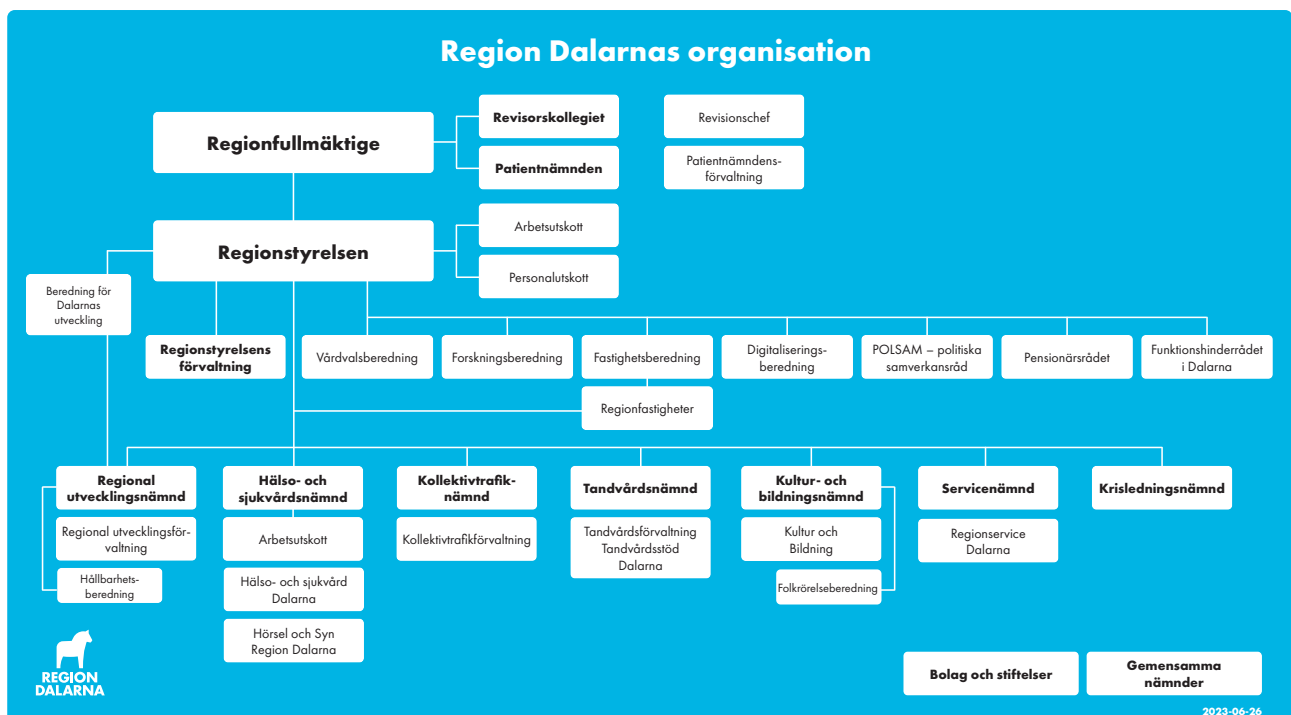
- AB Transitio (ägarandel 5 %)
- Tåg i Bergslagen AB (ägarandel 25 %)
- ALMI Gävle Dala AB (ägarandel 24,5 %)
- Film i Dalarna AB (ägarandel 100 %)

Stiftelser

- Stiftelsen Dalarnas Museum
- Stiftelsen Länsteatern i Dalarna
- Stiftelsen Musik i Dalarna

Privata utförare

Regionen ansvarar inför befolkningen för all regionfinansierad hälso- och sjukvård oavsett driftsform. Hälso- och sjukvården drivs i egen regi, i samverkan med andra offentliga huvudmän och genom avtal med privata vårdgivare. De sistnämnda är vårdvalen för vårdcentraler och BUP, vårdgivare upphandlade enligt Lagen om offentlig upphandling (LOU) och Lagen om valfrihetssystem (LOV) samt vårdgivare som omfattas av den nationella taxan enligt LOF och LOL, ett ersättningssystem för läkare och fysioterapeuter. Det största antalet LOU-avtal finns inom avtalsområden för neuropsykiatriska utredningar, för medicinsk fotvård och för psykoterapibehandlingar. Verksamheten redovisas enligt Program för uppföljning av och insyn i verksamhet som utförs av privata utförare.

Viktiga förhållanden för resultat och ekonomisk ställning

Ekonomisk utveckling

Region Dalarna befinner sig i en ekonomiskt utmanande tid. Det indikeras av regionplanens negativa ekonomiska resultat, både 2023 och 2024 samtidigt som årets balanskravsresultat är betydligt lägre jämfört med regionplanens budget. Säkerhetspolitiska problem, komponentbrist och logistikproblem påverkar regionens omvärld och under 2023 har inflationen skjutit i höjden. Verksamhetens nettokostnad ökar kraftigt, de tuffaste åren ser ut att bli särskilt 2023 och 2024. Under de två åren ökar framför allt pensionskostnaderna som ett resultat av i första hand inflation och värdesäkring av pensionsskulden. Nuvarande investeringsplan och planerade ekonomiska resultat förväntas innebära långsiktig belåning för regionen, samtidigt som räntorna under en tid stigit. När inflationen sjunker förväntas Regionens ekonomi återhämta sig relativt snabbt, framför allt för att pensionskostnaderna blir lägre. Det omfattande pensionsåtagandet, både i och utanför balansräkningen, är ett exempel på långsiktiga åtaganden som ställer krav på både resultat och likviditet.

Demografi och arbetsmarknad

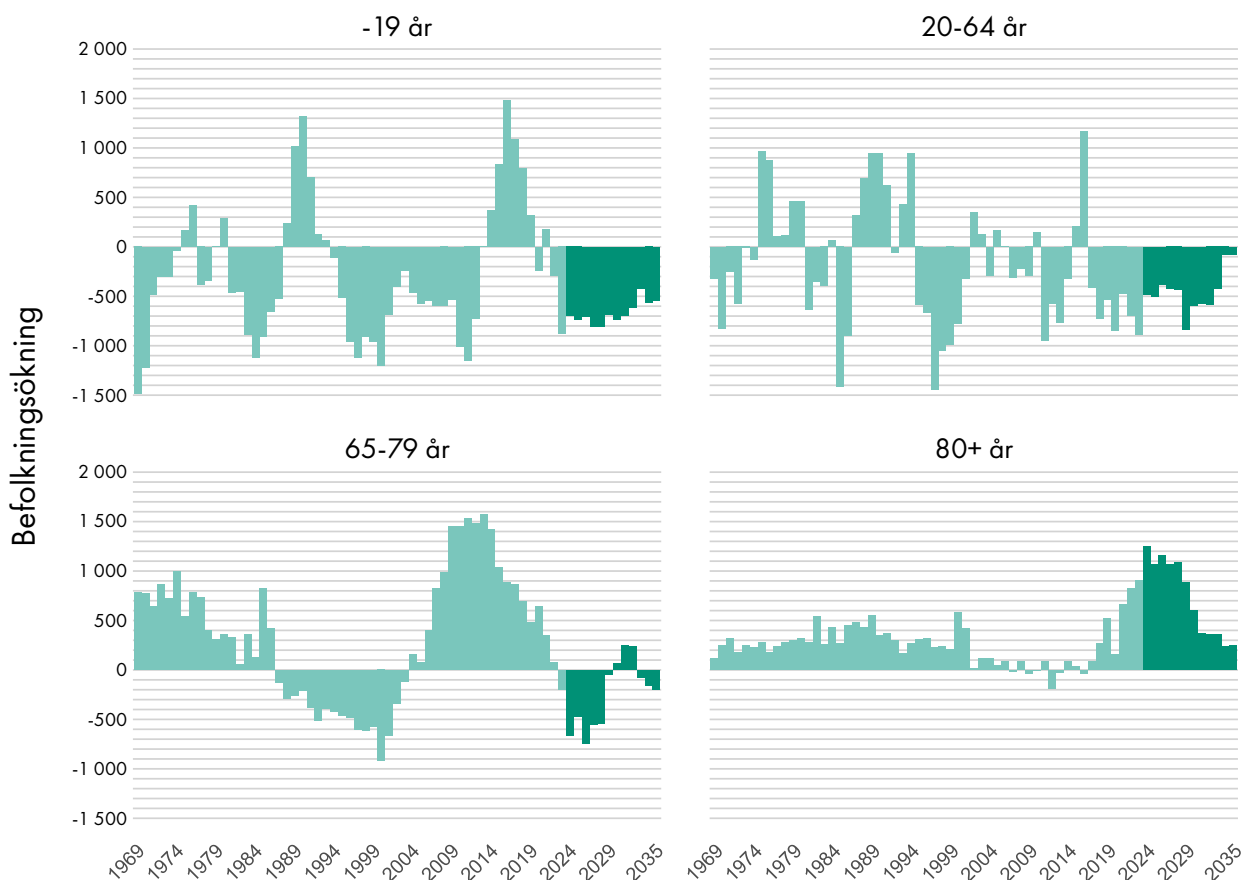
Under senare år har samhällsutvecklingen i stor utsträckning präglats av på varandra avlösande kriser. Redan i slutet av pandemin invaderade Ryssland Ukraina vilket i sin tur bidrog till energikris och hög inflation. Riksbanken har i omgångar höjt styrräntan för att dämpa inflationen i Sverige, vilket i sig har lett till än högre kostnader för många hushåll då skuldsättningsgraden bland hushåll är hög i Sverige. Den ekonomiska situationen har därmed blivit tuffare för många hushåll och företag. Staten har inte höjt statsbidragen i samma takt som inflationen vilket i praktiken innebär besparingar inom offentlig sektor. Trots allt detta har arbetsmarknaden stått sig överraskande stark. Arbetslösheten har dock stigit i Dalarna under hösten, från årets lägsta antal arbetslösa i juni då 7093 personer var inskrivna hos Arbetsförmedlingen, till 7812

personer i december. Det är lägre än de 8150 personer som var inskrivna hos Arbetsförmedlingen vid året början. Noterbart är att antalet inskrivna utomeuropeiskt födda i Dalarna har fortsatt att sjunka under hela året, om än med en viss avmattning under hösten.

Flera företag i Dalarna expanderar eller har planer på att expandera de närmaste åren. I Ludvika har Hitachi nyanställt uppåt 1000 personer under året. Antalet invånare i arbetsför ålder fortsätter att minska samtidigt som de äldsta pensionärerna blir allt fler. Denna trend kommer av allt att döma att fortsätta en tid framåt vilket innebär än större arbetskraftsbrist inom många sektorer men kanske främst inom kommunal äldreomsorg. Den förändrade demografiska strukturen innebär en utmaning av en sådan omfattning att den kan vara svår att förstå till fullo.

Ett sätt att illustrera utmaningen är att visualisera befolkningsprognosen för Dalarna, och hur befolkningen förväntas förändras på 10 års sikt. Enligt befolkningsprognosen från våren 2023 förväntas antalet invånare i Dalarna öka med över 1 000 personer. Åldersgruppen 80+ år är dock den enda åldersgrupp som förväntas vara fler om 10 år (cirka +9 000), till skillnad från 0-19 åringar (cirka -3 000), 20-64 åringar (cirka -2 000) samt 65-79 åringar (cirka -2 500). Med dagens bemanning krävs ungefär 0,5 sysselsatta inom vård och omsorg för varje invånare 80+ år. Med samma personaltäthet som idag skulle det alltså krävas 4 500 fler inom vård och omsorg om 10 år som en följd av det ökade antalet äldre. Enligt prognosen kommer det dock att vara cirka 2 000 färre i arbetsför ålder i Dalarna. Det bör dock nämnas att utfallet för år 2023 är 1 200 personer lägre än i prognosen nedan. Istället för att öka med 200 personer minskade befolkningen med drygt 1 000 personer. De senaste fem åren har antalet invånare i arbetsför ålder blivit 3 500 färre i Dalarna.

Befolkningsökning i Dalarna år 1968-2023 samt befolkningsprognos 2024-2035

Hur arbetsmarknaden utvecklas framåt är mycket svårt att prognosticera, men behovet av arbetskraft inom vård och omsorg kommer att öka framöver, och mycket pekar på ett ökat behov av arbetskraft inom flera branscher i Dalarna, e-handel, den gröna omställningen samt besöksnäringen för att nämna några. Skulle inflationen hållas nere och räntan sänkas så spås ekonomin ta fart igen. Skulle det ske blir behovet av arbetskraft än större. Så hur ser vår arbetskraftsreserv ut? Det går att skönja några trender i arbetsmarknadsstatistiken. Arbetslösheten sjunker snabbare bland utrikes födda och särskilt bland utrikes födda kvinnor. Långtidsarbetslösheten har sjunkit eller legat still hela år 2023. Arbetslösheten bland inrikes födda är låg i Dalarna, väldigt låg i flera kommuner i länet så den inrikes födda arbetskraftsreserven kan sägas vara näst intill uttömd. Med tanke på att behovet av arbetskraft av allt att döma ser ut att öka framöver så kommer en allt större del av arbetskraftsreserven att behöva tas i anspråk. Det torde bli allt svårare ju fler som kommer i arbete då de som står

närmast arbetsmarknaden – dvs. de med bäst resurser, såsom utbildning, tidigare yrkeserfarenhet, socialt och kulturellt kapital etc. – i stor utsträckning redan är etablerade på arbetsmarknaden.

Utrikes födda och nyanlända utgör redan idag en viktig del av Dalarnas arbetsmarknad. Cirka 13 procent av Dalarnas arbetskraft är utrikes född, varav drygt 7 procent av dessa har invandrat de senaste 10 åren. Ungefär var 10:e anställd i Region Dalarna är utrikes född, och motsvarande siffra i kommunerna är 18 procent. Invandringen utgör en möjlighet att underlätta hanteringen av den demografiska utmaningen med en högre andel 80+ åringar i befolkningen. På längre sikt kommer även denna grupp att bli äldre och även de kommer så småningom att i stor utsträckning behöva vård och omsorg. Dock finns oroande tendenser där fler utrikes födda – och särskilt nyanlända – väljer att flytta till andra län från Dalarna än omvänt.

Risker

Regionen har under året och fram till årsredovisningens avlämnande identifierat ett antal väsentliga risker att beakta och hantera. Riskerna grupperas som omvärldsrisker, verksamhetsrisker och finansiella risker i avsnitten nedan.

Omvärldsrisker

Klimatförändringar

Det står bortom allt rimligt tvivel att den globala uppvärmningen är en följd av mänskliga aktiviteter. Klimatet är ett komplext system och det är svårt att göra exakta förutsägelser av framtida effekter av den globala uppvärmningen, men decennier av klimatforskning har ändå resulterat i klimatmodeller med god precision. Det står därmed klart att om inget görs för att minska utsläppen av koldioxid, och andra gaser som driver den globala uppvärmningen, kommer konsekvenserna att bli stora och i förlängningen kunna göra jorden obebodlig för människan. Redan vid 1,5 graders global uppvärmning blir konsekvenserna stora och vid 2 graders uppvärmning än mycket allvarligare. Vid 2 graders global uppvärmning istället för 1,5 grad förväntas 100-tals miljoner fler människor drabbas genom ökad fattigdom, värmeböljor och vattenbrist¹.

För att uppnå 1,5- eller ens 2-gradersmål krävs en dramatisk omställning då vi ännu inte påbörjat minskningen av CO₂-utsläppen och inte heller uppfyller Parisavtalet. Samtidigt har pandemin visat att stora förändringar kan ge relativt snabba resultat. De globala koldioxidutsläppen har minskat under pandemin² men ser av allt att döma ut att återgå till tidigare nivåer när restriktioner lättats. Även om denna minskning var tillfällig visar den ändå att en förändring i rätt riktning är möjlig.

Makroekonomisk utveckling och långsiktiga åtaganden

Den makroekonomiska utvecklingen med särskilt stigande inflation och räntor (beskrivs närmare i avsnitt *Väsentliga händelser* ovan) har resulterat i negativa ekonomiska resultat för regionen. De negativa resultaten riskerar att minska Regionens förmåga att möta långsiktiga åtaganden. Om ekonomisk återhämtning

inte sker i den utsträckning som förväntas och/eller att åtgärder för ekonomi i balans inte når uppsatt målnivå, kan Regionens ekonomiska resultat försämrats ytterligare. I generell mening är risken med negativa resultat i nutid att framtida generationers möjligheter framöver begränsas (generationsprincipen). I specifik mening har Region Dalarna långsiktiga ekonomiska pensionsåtaganden för både tidigare och nuvarande personal, vilken ställer krav på att överskottslikviditet skapas för att möta framtida pensionsutbetalningar.

Demografisk utveckling

Som beskrivits i stycket ovan (*Viktiga förhållanden för resultat och ekonomisk ställning: demografi*) så minskar eller förväntas befolkningen i arbetsför ålder minska, vilket verkar negativt för skatteintäkterna, samtidigt ökar andelen äldre invånare i regionen. Med en hög andel äldre ökar även vårdbehoven. Parallellt med den demografiska utvecklingen ger den medicinska utvecklingen fler möjligheter till behandlingar och tillgång till nya mediciner vilket ställer krav på både ekonomiska och personella resurser.

Verksamhetsrisker

De huvudsakliga verksamhetsriskerna för regionen avser personal- och kompetensförsörjning, krisberedskap samt åldrade fastigheter och inventarier.

Kompetensförsörjning

Personalen är regionens viktigaste resurs. Rätt och tillräcklig kompetens i verksamheten är avgörande för att Regionen ska kunna utföra sitt uppdrag och nå sina mål. Inom regionens verksamheter finns flera yrkeskategorier som utgör bristyrken, inte minst inom hälso- och sjukvården och tandvården. Ett fortsatt stort behov av inhyrd personal kvarstår men Regionen arbetar utifrån en strategi att kunna rekrytera, behålla och vidareutveckla personal inom de olika verksamheterna. Utan rätt kompetens i Regionen är risken att kvaliteten minskar och att leverans förskjuts eller i värsta fall uteblir. Därför måste Region Dalarna bibehålla och utveckla sina insatser inom kompetensförsörjning.

1 <https://www.smhi.se/forskning/forskningsomraden/klimatforskning>

2 <https://fof.se/tidning/2020/6/artikel/minskade-utslapp-under-corona-pandemin>

Krisberedskap och robusthet

En utmaning för Region Dalarna handlar om att stärka robusthet och motståndskraft för att bättre kunna hantera kriser. Region Dalarna behöver skapa säkra försörjningssystem och stärka krisberedskapen³. Det gäller inte minst i ljuset av oroligheter i världen och det krig som härjar i Europa samt lärdomar utifrån de senaste årens pandemi.

Redan innan pandemin upplevde regionen problem med varuförsörjningen då man 2019 efter genomförd upphandling bytte distributör av materiel för varuförsörjning av förbrukningsvaror. Bytet av leverantör orsakade stora störningar i verksamheterna.

Covid-pandemin orsakade på nytt materialbrist hos både regionen och kommunerna. Sårbarheten visade sig omedelbart då länder valde att stänga sina gränser för att mota smittspridningen varpå grundläggande material snabbt blev bristvaror då egna lager i stora delar saknades. Sedan dess har regionen byggt upp ett eget beredskapslager. Det arbetet måste fortlöpa och utvecklas för att skapa robusthet i varuförsörjningen.

Åldrade fastigheter och inventarier

Utmaningen är att förutse utveckling och behov inom samtliga verksamheter men i synnerhet hälso- och sjukvården. Detta för att kunna tillgodose ändamålsenliga lokaler som motsvarar behoven på både kort och lång sikt. En annan utmaning är att förutse och planera för den ekonomiska utvecklingen på lång sikt då fastighetsinvesteringar tar stora ekonomiska resurser i anspråk. Medicinsk utveckling påverkar också investeringsbehoven av medicinteknisk apparatur och andra inventarier. Prioriteringar och samverkan med andra regioner måste göras för att tillgodose invånarnas behov med de förutsättningar som Region Dalarna har.

Finansiella risker

Den av fullmäktige beslutade finanspolicyn, inklusive föreskrifter och bilagor, innehåller riktlinjer och regler i form av riskmandat och limiter för finansverksamheten inom regionen. Regionen är exponerad för framför allt följande finansiella risker: finansieringsrisk, ränterisk, likviditetsrisk samt marknadsvärdesrisk i finansiella placeringar.

Ränterisk

Per den 31 december 2023 uppgick regionens räntebärande skulder till 0 (100) mnkr, medan de räntebärande finansiella tillgångarna uppgick till 0 (0) mnkr. Regionens räntebärande nettoskuld uppgick per balansdagen sålunda till 0 (100) mnkr. Lånet som fanns vid årets start gick till förfall under juni månad och återbetalades då. Upplåningen gjordes via Kommuninvest och löpte till rörlig ränta.

Utöver lån har Regionen även viss exponering mot ränterisk via fordonsleasing och fastighetsrenting samt avtal gällande kollektivtrafik.

Finansieringsrisk

För att begränsa refinansieringsrisken får inte mer än 30 % av låneportföljen förfalla inom de närmaste 12 månaderna, mätt vid varje månadsskifte. Belopp som förfaller inom 12 månader får uppgå till max 100 mnkr. Om beloppet som förfaller inom 12 månader är högre än 30 % och större än 100 mnkr av den totala låneportföljen, kan överskjutande belopp reduceras mot bindande kreditlöften (längre än 12 månader). Notering ska då ske om att delar av kreditlöften har reserverats mot överskjutande belopp. Målsättningen skall därutöver vara att låneportföljen har en över åren spridd förfallostruktur.

Eftersom det inte fanns några lån per 2023-12-31 fanns det inte heller någon förfallostruktur.

Kredit- och likviditetsrisk

Regionen placerar för närvarande inte överskottslikviditet. Placering av överskottslikviditet regleras i finanspolicyn. Kortfattat kan sägas att vid placering av överskottslikviditet eftersträvas en blandning av räntebindningstid (låg) och rating på motpart (hög) samt med fördel spritt på flera motparter. Eftersom placering av överskottslikviditet för närvarande inte sker finns ingen kreditrisk kopplat till det. Det nu högre ränteläget kan göra att det blir aktuellt i framtiden.

Regionens egen betalningsförmåga kan anses vara en kreditrisk. För att säkerställa kortsiktig betalningsförmåga bör betalningsberedskapen för Regionen uppgå till minst 4 veckor, det vill säga 20 bankdagar. Betalningsberedskapen utgörs av utnyttjade bindande kreditlöften och

3 Regionplan 2023-2025

likvida medel disponibla inom 3 bankdagar. Regelbunden uppföljning sker via likviditetsprognoser.

Regionen har en kontokredit på för närvarande 400 mnkr. Den har höjts under året från 200 mnkr. Anledningen till höjningen är att säkerställa att leverantörer och löner ska kunna betalas, även under innevarande och kommande år med underskott. De likviditetsprognoser som görs har normalt en god träffsäkerhet, men en verksamhet som går med underskott får av uppenbara skäl allt svårare att betala och blir allt mer känsligare för negativa överraskningar. En utökad kontokredit ger en extra trygghet för regionen. Dock ska den ses som en kortsiktig säkerhetsmarginal och inte som ett långsiktigt sätt att finansiera vare sig verksamhet eller investeringar.

Marknadsvärdesrisk i finansiella placeringar

Enligt placeringsdirektiv får finansiella placeringar ske i räntebärande värdepapper och fonder, aktier och aktiefonder, samt alternativa tillgångar. Andelen aktier får uppgå till maximalt 70 % av portföljens värde med en normalvikt på 50 %. Portföljen rebalanseras senast vid +/- 10 % avvikelse från aktieandelens normalvikt. Andel alternativa investeringar får uppgå till max 40 % och andelen räntebärande till max 80 %. Per den 31 december

2023 bestod regionens finansiella placeringar av 52 (50) % aktier, 48 (49) % räntebärande värdepapper och resterande 0 (1) % av alternativa placeringar.

Marknadsvärdesrisken framgår i de marknadsvärdesförändringar som bokförs månadsvis. Dock är det främst ett problem vid avyttring av innehav. Eftersom portföljen befinner sig i en uppbyggnadsfas och väntas göra så under lång tid framöver är den risken acceptabel.

Motpartsrisk

Regionens saldo har varit högt men sjunkit succesivt under året. I den mycket osannolika händelsen att regionens bank går i konkurs så skulle det kunna medföra stora förluster för regionen. Storleken på dessa förluster minskar i takt med att saldot på bankkontot minskar. Riksgäldens insättningsgaranti gäller inte för regioner. En annan liknande risk är scenariot att åtkomst till likvida medel dröjer eller att inte hela beloppet kan nås. Men det scenariot bedöms vara osannolikt.

Regionens bank, Swedbank, har en hög kreditrating. Banken klassas som systemviktig vilket innebär en hög sannolikhet att den fungerar väl även under tider med finansiell stress.

Tabell, risker

IDENTIFIERAD RISK	BESKRIVNING	ORGANISATORISK ENHET	HANTERING AV RISK
OMVÄRLDSRISK			
Klimatförändringar	Global uppvärmning, förändringar av ekologi och miljö	Ledande politiker, samtliga nämnder och styrelsen	Arbete inom målområde hållbarhet och Dalastrategin 2030
Makroekonomisk utveckling och långsiktiga åtaganden	Ekonomisk återhämtning uteblir / lågkonjunktur förlängs. Långsiktiga åtaganden (särskilt pension) kräver resultat och likviditet	Regionstyrelsen	Långsiktighet i planering och dimensionering Genomförande och uppföljning ekonomisk handlingsplan
Demografi	Ökat och/eller förändrat vårdbehov i befolkningen	Regionstyrelsen och ledande politiker Hälso- och sjukvårdsnämnden	Prioriteringar och kontroll över produktionskapacitet
VERKSAMHETSRIK			
Kompetensförsörjning	Brist på rätt kompetens	Regionstyrelsen (Regionstyrelsens förvaltning- HR) tillsammans med berörda verksamheter	Tillämpa och löpande utveckla strategi för rekrytering, behålla och utveckla personal
Krisberedskap	Oförutsedda kris- och bristsituationer	Samtliga nämnder samt regionstyrelsen	Tydliga krishanteringsplaner
Åldrade fastigheter och inventarier	Fastigheter och inventarier som leder till driftstörningar och/eller utebliven verksamhet	Fastighetsberedning, hälso-och sjukvårdsnämnden	Prioritering inom och kontroll över investeringsprocessen
FINANSIELL RISK			
Finansieringsrisk	Lånebehov	Regionstyrelsen	Beslutad ram för upplåning, möjlighet att använda derivatinstrument för att begränsa ränterisken
Ränterisk	Kostnadseffekter vid förändrad räntenivå	Regionstyrelsen	Låg lånevolym
Kredit- och likviditetsrisk	Minskad likviditet	Regionstyrelsen	Ej placerad likviditet samt betalningsberedskap för minst fyra veckor
Marknadsvärdesrisk i finansiella placeringar	Vikande utveckling på finansiella marknader, vikande konjunktur	Regionstyrelsen	Placeringsdirektiv som reglerar placeringsvikt för olika tillgångsslag, långsiktig placeringsstrategi
Motpartsrisk	Finansiell förlust eller att åtkomst till likvida medel dröjer eller att inte hela beloppet kan nås	Regionstyrelsen	Omvärldsbevakning, dialog med leverantörer, hög kvalitet på leverantörer

Händelser av väsentlig betydelse

I avsnittet redovisas ett urval av väsentliga händelser med påverkan på regionens verksamhet under 2023.

Makroekonomisk utveckling

Region Dalarnas ekonomiska utveckling har under slutet av 2022 och särskilt under 2023 vänt från ett par år av goda ekonomiska resultat till ett mycket ansträngt läge. De senaste årens överskott har förbytt till underskott. Det snabba skiftet beror i hög grad på den makroekonomiska utveckling, på vilken region Dalarna har liten påverkan. Utvecklingen beror i grunden på ingående obalanser samt särskilt den skenande inflation som slår brett i samhället, i sektorn och i regionen. Priset på insatssvaror, tjänster och särskilt pensioner ökar i en omfattning som vida överskrider ökningstakten för skatteuttaget och de generella statsbidragen. Samtidigt förväntas intäkter för riktade statsbidrag (nationella överenskommelser), som varit historiskt höga under pandemi-åren, falla tillbaka kraftigt.

Sveriges kommuner och regioner (SKR) utkommer med ekonomirapport två gånger om året, senast i oktober 2023. Ekonomirapporten innehåller bland annat en sammanfattning av sektorns ekonomi de senaste åren, liksom förväntade utmaningar och konsekvenser. Flera år med starka resultat har stärkt soliditeten och den långsiktiga beredskapen i regionsektorn. Det bidrar till ett relativt bra utgångsläge inför de ekonomiska utmaningar som nu drabbar sektorn, där hög inflation, stigande räntekostnader och kraftiga kostnadsökningar för pensioner medför att resultaten faller i snabb takt. Åren 2023 och 2024 förväntas bli två ekonomiskt besvärliga år. 17 av 21 regioner har, för att undvika kortsiktiga besparingsåtgärder, beslutat om negativ budget 2023⁴. Region Dalarna är en av dessa. År 2023 bedöms resultatet bli -15 miljarder kronor i regionsektorn. Underskottet förväntas öka till -24 miljarder kronor 2024. Trots negativa budgetar räknar många regioner med att dessa inte kommer att kunna hållas. För att underskotten på sikt inte ska växa sig alltför stora måste sektorn agera omgående. Det innebär främst att räkna på behovet av finansie-

ring på flera års sikt för att anpassa verksamheten utifrån resurserna som finns i ekonomin. Beroende på ekonomiskt utrymme måste åtgärder vidtas. Det kan handla om allt från allmän restriktivitet och ökad effektivitet till att minska antalet utbudspunkter.

”Sammantaget beräknas regionernas nettokostnader bli väsentligt högre än budgeterat, uppskattningsvis 17 miljarder högre, eller drygt 4 procent. För hälso- och sjukvårdens del bedömer vi att kostnaderna 2023 i fasta priser åter hamnar nära den långsiktiga trenden efter att ha ökat kraftigt under pandemin Mellan 2022 och 2023 ökar kostnaderna för pensioner. De stora underskotten förklaras alltså i huvudsak av inflation, inte av volymökningar.”⁵

Sveriges sammantagna offentliga finanser är starka. Utrymme i utgiftstaket är över 70 miljarder kronor i år och Maastrichtskulden⁶ är låg. Statens andel av Maastrichtskulden har minskat under många år samtidigt som primärkommunernas andel har ökat, bland annat till följd av en snabbt växande befolkning som inneburit stora investeringsbehov. Sektorns investeringsbehov är alltför höga, bland annat beroende på ett ålderstiget fastighetsbestånd.

Avgörande för regioners ekonomi är att inflationen faller tillbaka och räntorna börjar röra sig nedåt. Då normaliseras pensionskostnaderna som är den största enskilda kostnadsökningssposten för regioner. Pensioner värdesäkras årligen utifrån prisbasbeloppet som i sin tur bestäms av inflationstakten enligt KPI i juni. Det innebär att ekonomins utfall i sektorn, såväl som känsligheten för prognoser är särskilt påverkad av just prisbasbeloppet och KPI.

Det är inte bara pensioner som ligger bakom de ekonomiska utmaningarna i regionsektorn. Under senare år har hälso- och sjukvårdens kostnader ökat snabbt. Förklaringarna till den negativa ekonomiska utvecklingen för sektorn är i SKR:s mening flerfaldiga.

4 SKR, ekonomirapporten maj 2023

5 SKR, ekonomirapporten oktober 2023, sida 55

6 Konsoliderad bruttoskuld i offentlig sektor. Summan av skulder i statlig och kommunal förvaltning och i sociala trygghetsfonder. Konjunkturinstitutets ordlista. www.konj.se

De beror enligt SKR bland annat på:

- att kostnadsnivån inte minskat i samma utsträckning som de riktade statsbidragen.
- att hälso- och sjukvårdssystemet redan innan pandemin haft problem med produktivitet och kostnadsökningar, något som "dolts" av ekonomiska tillskott under pandemin.
- bemanningsproblematik där arbetstiden per medarbetare gått ner vilket lett till nyanställningar och/eller kostnader för inhyrd personal.
- Att kostnadsökningen för läkemedel inom läkemedelsförmånerna tar fart efter en relativt långsam ökningstakt de senaste åren. En bidragande orsak är nya läkemedel, bland annat mot cystisk fibros.

Den ekonomiska utmaningen gäller särskilt för den specialiserade somatiska vården som lider av produktivetsproblem där kostnaderna ökar i snabbare takt än antalet vårdkontakter⁷.

Först år 2026 förväntas sektorn enligt **SKR närma sig**, men inte nå över, resultat över tvåprocentmålet.⁸

Den ekonomiska utvecklingen som beskrivs för regionssektorn som helhet stämmer väl överens med region Dalarnas ekonomi. Det vill säga att år 2023 och 2024 är särskilt utmanande med framförallt en hög prisöknings-takt. Först från år 2025 och framåt förväntas trendmässig utveckling av det reala skatteunderlaget.

Sammantaget innebär *lägre* verksamhetsintäkter och *högre* kostnadsökningstakt att regionen inte når ekonomi i balans under 2023. Makroekonomisk utveckling genom särskilt inflation och ränte-utveckling ligger utanför regionens kontroll. Regionen måste därför särskåda all verksamhet för att hitta effektiviseringar och prioriteringar, i många fall på marginalen, som kan bidra till att dämpa kostnadsutvecklingen. Det arbetet inleddes tidigt under 2023, inom ramen för ett särskilt uppdrag som riktades till regiondirektören. Uppdraget, som går under samlingsnamnet *En hållbar framtid för region Dalarna*⁹, syftar till att under perioden 2023-2025 genomföra omfattande ekonomiska åtgärder i en handlingsplan för ekonomi i balans. Handlingsplanen ska, med sina

aktiviteter, mål och strategier genom **utveckling, omställning** och **prioritering** möta regionens framtida utmaningar på ett ekonomiskt ansvarsfullt sätt.

En hållbar framtid för region Dalarna

Region Dalarna har under 2023 tagit fram en handlingsplan för ekonomi i balans: *En hållbar framtid för Region Dalarna*. Handlingsplanarbetet har involverat alla förvaltningar i regionen. Det första steget i arbetet var en genomlysning av regionens verksamhet och ekonomi. Genomlysningen påbörjades strax innan årsskiftet 2022/2023. Syftet var att skapa en nulägesbild för varje förvaltning och för hela regionens ekonomi. Det sammanställdes i en ekonomisk prognos för i huvudsak år 2023 men även i viss mån efterföljande år. Med utgångspunkt i genomlysningen uppdrogs varje förvaltning att ta fram en ekonomisk handlingsplan. Det samlade målet för handlingsplanens ekonomiska omfattning är att åtgärder i handlingsplanen ska ge ekonomisk årseffekt om minst 500 mnkr senast år 2024. Det utgör också förutsättning för ekonomisk planering för åren 2024-2026. Framtagande av insatser i handlingsplan har skett i respektive förvaltnings linjeorganisation med målet att nå så verksamhetsnära som möjligt med arbetet. Att involvera medarbetare nära regionens kärnverksamhet identifierades som särskilt viktigt för att både ta fram rätt insatser och skapa medvetenhet i situationen och delaktighet i arbetet i regionens organisation. Förvaltningsvisa handlingsplaner har löpande sammanställts och behandlats i dialog mellan förvaltningar.

I maj-juni 2023 sammanställdes regionens handlingsplan för ekonomi i balans i sin helhet. Den innehåller insatser som syftar till att skapa ekonomisk effekt från år 2023 och framåt. De flesta insatser syftar till att ge positivt ekonomiskt resultat över flera år, det vill säga ge långsiktig ekonomisk effekt. Startpunkten när helårseffekt förväntas nås skiljer sig dock, där vissa insatser på grund av till exempel förberedelser och att erforderliga beslut krävs innebär att insatsen till exempel först kan genomföras i slutet av planperioden. Andra insatser syftar till att ge kortvarig ekonomisk effekt och är av karaktären invänta, det vill säga att insatsen syftar till att sänka kostnadsnivån på kort sikt för att i framtiden, när regionen förväntas ha större ekonomiskt handlingsutrymme.

⁷ SKR ekonomirapporten maj 2023, diagram 22.

⁸ Två procent av summan av skatter och generella statsbidrag är praxis för god ekonomisk hushållning i kommuner och regioner.

⁹ RS2022/1831

Handlingsplanen har löpande under 2023 uppdaterats i takt med att enskilda aktiviteter har utretts och i vissa fall utgått då de t.ex. ansetts utgöra för stor risk för verksamhet eller arbetsmiljö. Om enskilda aktiviteter utgår så ska de ersättas för att nå handlingsplanens samlade mål. I regionplan 2024-2026, reviderad i november 2023, ingår ekonomiskt förväntad effekt av handlingsplanen (år 2024) enligt tabellen nedan.

FÖRVALTNING	BELOPP, MNKR
Regionstyrelsens förvaltning	30,0
Hälso- och sjukvård Dalarna	371,6
Hörsel och syn Region Dalarna	3,2
Regionala utvecklingsförvaltningen	0,8
Kollektivtrafikförvaltningen	63,4
Kultur och bildning	8,3
Regionservice Dalarna	8,0
Tandvårdsförvaltningen	14,5
	500

Regionens organisation arbetar med att genomföra handlingsplanens aktiviteter.

Beredskap och robusthet

En utmaning för Region Dalarna handlar om att stärka robusthet och motståndskraft för att bättre kunna hantera kriser. Region Dalarna behöver skapa säkra försörjningssystem och stärka krisberedskapen¹⁰. Det gäller inte minst i ljuset av oroligheter i världen och det krig som härjar i Europa.

Inom området Säkerhet, risk och beredskap fortsätter arbetet med civilt försvar och utarbetande av plan för höjd beredskap. Den framtagna planen ska beskriva vilka verksamheter som ska vara igång och hur prioriteringar ska ske i ett läge med höjd beredskap. Arbetet innefattar även att bygga robusthet i form av att säkra leveranser, öka lagerkapaciteten samt stärka informationssäkerheten. Arbetet bedrivs i projektform, där samtliga förvaltningar deltar.

Beslut har fattats om att Region Dalarnas planerade centrallager för förbrukningsmaterial även ska lagra vissa läkemedels- och hjälpmedelsprodukter. Syftet med centrallagret är att minska sårbarheten och ge ökad

robusthet i försörjningen vid störningar i leveranskedjan. Centrallagret ska också, enligt beslutet, lagerhålla extra volymer av sjukvårds-produkter för omvårdnad som vid extraordinära händelser ska kunna erbjudas Dalarnas kommuner.

Inom fastighetsförvaltningen pågår arbete med framtagande av robusthetsplaner för tekniska system för Falu, Mora, Avesta och Ludvika Lasarett. Planerna utgår från MSB *Den Robusta sjukvårdsbyggnaden*, med olika robusthetsnivåer brons, silver och guld. I syfte att uppnå robusta och säkra tekniska system blir planerna ett viktigt verktyg för att definiera nivå på robusthet för respektive lasarett, utifrån befintliga förutsättningar och system. Regionfastigheter har i samarbete med Regionservice arbetat fram ett förslag på nödvattenförsörjning och mobil reservkraft i händelse av kris/samhällsstörning. Förslaget har godkänts av Fastighetsberedningen och presenteras för Regionstyrelsen under första kvartalet 2024.

Regelverk för dygnsvila

Region Dalarna och i synnerhet Hälso- och sjukvården har under hösten 2023 stått inför en stor förändring med ett nytt EU-regelverk¹¹ för dygnsvila. Det nya regelverket trädde i kraft den 1 oktober och innebär krav på en dygnsvila om minst 11 timmar för en stor del av hälso- och sjukvårdens personal. Regionens organisation har jobbat och jobbar intensivt med frågan för att säkerställa att medarbetarna får den vila som krävs, men också för att klara av att bemanna dygnet runt-verksamheter på ett optimalt sätt. Många verksamheter har ställt om schemalagning och arbetspass för att klara det nya regelverkets krav med hög personalomsättning som följd. En konsekvens av förändringen är att operationskapaciteten har minskat med 25 procent vid Mora lasarett, men också att bemanningsläget på kirurgkliniken i Falun har försämrats.

God och nära vård

Det pågår en stor omställning av svensk hälso- och sjukvård. Hälso- och sjukvården ska vara effektiv och av hög kvalitet samt stärka hälsan och möta vår demografiska utveckling och invånarnas behov. För att fortsätta göra detta på ett bättre sätt krävs en omfattande omställning och en resursförskjutning i hela vårdkedjan mot

¹⁰ Regionplan 2023-2025

¹¹ Läs mer om regelverket: https://sweden.representation.ec.europa.eu/news/dygnsvila-2023-10-03_sv

en *God och nära vård*¹². Omställningen pågår runt om i Sverige på både lokal, regional och nationell nivå. Utifrån regionens strategi och färdplan för omställning av hälso- och sjukvården till *God och nära vård* har lokala systemledningar växt fram i kommunerna. Det innebär att det utformas lokala planer i samverkan mellan regionens primärvård, specialistvård samt kommunens vård och omsorg.

Region Dalarnas målbild för omställning till *God och nära vård* är att gemensamt i länet, utifrån bästa tillgängliga kunskap; utveckla en behovsanpassad, personcentrerad och sammanhållen vårdkedja av hög kvalitet för alla. Utgångspunkten är individens behov genom hela livet – från det ofödda barnet, genom hela livet, till livets absoluta slutskede.

För att lyckas med omställningen till en *God och nära vård* i Dalarna är målbilden nedbruten till fem delmål som hjälper oss att följa omställningsresan i regionen och i länets kommuner.

1. Nära för mig

Alla invånare i Dalarna ska bli bemötta med respekt samt tilltro och ska uppleva ökade möjligheter till medskapande och delaktighet utifrån sin förmåga och sina behov.

2. Nära för alla

En mer tillgänglig, jämställd och jämlik vård för barn och unga, för dig mitt i livet och för dig som är äldre.

3. Nära i hela Dalarna

En mer likvärdig tillgång till personcentrerad vård i hela länet oavsett var individerna bor med hjälp av nya och utvecklade lösningar som gagnar individerna.

4. Nära mellan oss

Stärkt samverkan inom och mellan länets kommuner och Region Dalarna som präglas av tillit och prestigelöshet för invånarnas bästa.

5. Nära till hälsa

Ett mer hälsofrämjande och förebyggande arbete i Dalarna utifrån var varje enskild individ befinner sig i livet.

Andra händelser av väsentlig betydelse

Händelser av väsentlig betydelse redovisas också i respektive förvaltnings verksamhetsberättelse (bilaga till årsredovisningen), nedan följer ett urval av händelser i Regionens verksamhet under året.

Arbetet med Dalastrategin har fortsatt enligt beslutat årshjul. Den stora aktiviteten under våren var Dalating, som även denna gång genomfördes digitalt. Programmet planerades gemensamt med hållbarhetsavdelningen, kultur- och bildningsförvaltningen och Länsstyrelsen Dalarna. Inför Dalating uppdaterades även nulägesanalysen "Hur går det i Dalarna".

Under hösten startade arbetet med *Översyn av förvaltningsstruktur* inom Region Dalarna. Arbetet har bedrivits i projektform med flertalet referens- och arbetsgrupper. Syftet med en ny förvaltningsstruktur är att uppnå en effektivare ledningsfunktion på övergripande nivå som skapar goda förutsättningar för:

- en ekonomi i balans - En hållbar framtid för Region Dalarna
- effektivisering av gemensamma processer och arbetssätt för att bland annat kunna minska det administrativa arbetet
- förbättrad samverkan inom organisationen samt med länets kommuner och övrig omvärld
- samarbete i organisationsövergripande uppdrag för att motverka att vi arbetar i stuprör
- utveckling av vår verksamhet med fokus på vårt kärnuppdrag och de vi är till för – invånarna i Dalarna.

Under året beslutades nytt Regionalt trafikförsörjningsprogram 2023-2032 och kompletterande utredning om kollektivtrafikens basutbud, som också har koppling till pågående trafikupphandlingsarbete. Utredningens förslag är remitterat och efter bearbetning av förslaget utifrån remissynpunkterna från bland andra kommuner och politiska partier planeras att ett principiellt basutbud fastslås politiskt under början av 2024. Befintligt trafikavtal som omfattar allmän som särskild kollektivtrafik löper ut 2026 och kan förlängas maximalt två år. För trafikförsörjning efter nuvarande avtalsperioden inleddes utredning kring upphandling av trafikavtal samt konsekvenserna av att utföra trafiken i egen regi. Regionfullmäktige beslutade därefter att kollektivtrafikförsörjning efter nuvarande avtalsperiod ska ske genom upphandlade trafikleverantörer och upphandlingsprocess är startad.

12 Läs mer om *God och nära vård*: <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/god-och-nara-varld/>

Under 2023 har Folktandvården utrett möjlighet för annan utförare att utföra verksamhet på tandvårdsklinikerna i Vansbro och Idre eftersom det är svårt för regionen att bemanna tandläkare på dessa kliniker. Syftet att lägga ut driften av klinikerna på entreprenad är att förbättra möjligheterna för invånarna i Vansbro och Idre att få tillgång till tandvård. Målet är en jämlik tandvård för befolkningen i länets alla delar. Utredningen utfördes med hjälp av analysavdelningen, juridiken, ekonomi, förhandlingsavdelningen och HR. Beslut är planerat att tas av Tandvårdsnämnden den 15/2 2024. Tandvårdsförvaltningen har under året också särskilt påverkats av de ekonomiska svårigheter som drabbat entreprenör för planerat Akademiskt tandvårdshus i Falun. Under året har Regionstyrelsen beslutat att projektet avbryts för att närmare utreda möjligheten att ha det Akademiska Tandvårdshuset i egenägda lokaler. Det utifrån ett förändrat ekonomiskt klimat och osäkerheter i omvärlden sedan samverkansavtalet med Samhällsbyggnadsbolaget (SBB) ingicks.

Under hösten lanserades ett arbete på nationell nivå i syfte att minska beroendet av hyrbemanning inom hälso- och sjukvården. Målsättningen är att halvera kostnaderna för inhyrd personal i Region Dalarna under 2024. För regionen är det främst inhyrda läkare som påverkas. Effekten av satsningen kan inte verifieras i statistik och kostnader för 2023, men förhoppningen är att hälso- och sjukvården redan i samband med tertialrapporteringen 2024 ska kunna se positiva effekter inom området.

Region Dalarna ska införa nytt måltidssystem, arbetet har under året fortlöpt enligt plan. Det nya måltidssystemet innebär en övergång till kyld enportionsmat som huvudmetod. Patientmåltiderna kommer i huvudsak att produceras vid lasarettsköket i Mora. Övergången till kyld enportionsmat förväntas bland annat leda till ökad valfrihet för patienten, minskat matsvinn och reducerade kostnader för regionen. Det nya måltidssystemet kommer vara implementerat fullt ut på lasaretten i Mora, Falun och Ludvika samt delar av Sätters sjukhus under våren 2024

Styrning och uppföljning av regionens verksamhet

I avsnittet beskrivs regionens styr- och ledningsprocess, budgetprocess och uppföljningsprocess. Till uppföljningen hör också avrapportering av intern- styrning och kontroll (ISK).

Politisk organisation och styrning

Regionfullmäktige är Region Dalarnas högst beslutande församling. Regionfullmäktige fattar beslut i strategiska och övergripande frågor så som ekonomi, budget, skattesats, avgifter, mål, riktlinjer för verksamheten. Regionfullmäktige ger Regionstyrelsen och nämnderna i uppdrag att genomföra och verkställa vad som anges i denna Regionplan.

Regionstyrelsen har uppsiktsplikt och det övergripande ansvaret för att arbetet i respektive nämnd bedrivs enligt de mål och uppdrag som fullmäktige fastställt. Styrelsen bereder alla ärenden inför fullmäktige och ansvarar för Regionstyrelsens förvaltning och Finansförvaltningen. Under planperioden ska regionstyrelsen dessutom särskilt ta ansvar för säkerhets- och beredskapsfrågor, och ansvara för att ett nytt beredskapslager byggs upp. Lagret är viktigt för att stärka uthålligheten vid kriser, och kommer minska regionens sårbarhet.

Ledningssystemet – Vårt arbetssätt

Region Dalarnas ledningssystem kallas även Vårt arbetssätt. Regionens styrmodell består av principer och metoder för att styra, leda och utveckla verksamheten så att den bedrivs effektivt, säkert och ändamålsenligt. Styrmodellen präglar och säkerställer den samlade styrningen i regionen, oavsett organisationsform, och ska tillgodose behovet av en god intern styrning och kontroll.

Ledningsprocess

Ledningsprocessen grundar sig på Shewharts¹³ modell med Plan-Do-Check-Act, dvs Planera - Göra - Kontrollera/följa upp - Agera. Ledningssystemet är uppbyggt för att särskilt säkerställa planering, kontroll/uppföljning och agerande. I Ledningssystemet återfinns de moment som stödjer Ledningsprocessen. Dessa finns även namngivna i årshjulet, via "Chefens Ledstång", som är det stöd som ges chefer i syfte att underlätta inplaneringen av dessa aktiviteter under året.

Organisation och ansvar

Under Organisation och ansvar beskrivs vem som har mandat och visst ansvar, samt vad ansvaret innebär. Här finns även organisationen beskriven för både den politiska ledningen samt verksamheten. Valet av organisation ska underlätta arbetet för de som verkar i den.

De processer vi arbetar i, oavsett var i organisationen vi är organiserade, finns också återgivna här, på en övergripande nivå.

Styrande dokument

Styrande dokument tillgängliggörs via INTRA så att medarbetare ska finna gällande dokument och arbetssätt. Alla ska känna sig trygga med att "göra rätt" när man följer ett tillgängligt, och på rätt nivå, beslutat dokument. Med gemensamma dokument som beskriver arbetssätt, ansvar och roller, kan kvalitén i arbetet säkras.

Arbetssätt ska ständigt utvecklas och förbättras, vilket ställer krav på att beslutade dokument kontinuerligt uppdateras. Ledningssystem med styrande dokument finns på övergripande nivå, förvaltningsnivå samt verksamhetsnära. Genom den gemensamma dokumentstruktur som regionen fastslagit, tillgängliggörs informationen ända ut i verksamheterna.

Verksamhetsplanerings- och budgetprocess

I februari kallar regionstyrelsen samtliga nämndpresidier och förvaltningsledningar till bokslutskonferens för att redovisa resultat av föregående års aktiviteter och måluppfyllelse samt identifierade utmaningar för innevarande och kommande år. Bokslutskonferensen för 2024 har ett tydligt fokus på de snabbt förändrade förutsättningarna i både omvärld och i landet, orsakade av särskilt den ekonomiska utvecklingen.

Under våren tar förvaltningar, utifrån gällande regionplan, fram planeringsunderlag inklusive effektiviseringsförslag för nästkommande treårsperiod. Planeringsunderlaget ger förutsättningar för den politiska ledningens arbete med att ta fram ett förslag till regionplan, budget

¹³ Walter **Shewhart**, född 18 mars 1891 i Pike County i Illinois, död 11 mars 1967, var en amerikansk fysiker och förgrundsgestalt inom kvalitetstekniken

och finansplan för de kommande tre åren. Förslaget MBL-förhandlas och presenteras för regionstyrelsen för beslut. Regionfullmäktige fastställer regionplan, budget och finansplan för de kommande tre åren på sammanträdet i juni.

Efter regionfullmäktiges beslut om regionplan i juni, fram till slutet av september pågår nämnders arbete med en detaljerad budget och verksamhetsplan för kommande år. Förvaltningsledning administrerar arbetet med verksamhetsplan för respektive styrelse eller nämnds verksamhet. En tydlig koppling ska finnas mellan regionplan och budget, med dess målområden och effektmål, till nämndens och/eller förvaltningens verksamhetsplan och budget.

I oktober fastställer styrelsen/nämnderna sina verksamhetsplaner med budget. Detaljerade handlingsplaner med syfte att nå önskvärd effekt, arbetas därefter fram i respektive verksamhet. I november kan regionens budget omprövas. Motivet till en sådan förändring kan vara yttre faktorer såsom förändrat skatteunderlag, statens budgetproposition, ändrade lagar eller förordningar eller andra faktorer av väsentlig art, som påverkar regionen i en omfattning att en omprövning måste ske. Samtliga nämnders och styrelsers verksamhetsplaner med budget ska delges regionstyrelsen senast i december.

Uppföljningsprocess

Löpande uppföljning av verksamhet och ekonomi ska säkerställa att regionfullmäktige har god kontroll på att regionplan och budget får avsedd effekt samt att åtgärder kan vidtas om avvikelser uppstår.

Regionstyrelsen följer löpande utvecklingen av verksamhet och ekonomi för regionen som helhet samt för respektive nämnd. Nämnden ansvarar för uppföljning av sin verksamhet och ekonomi under året.

Regionens uppföljningsprocess regleras i Kommunallagen (KL 2017:725) samt i Kommunala bokförings- och redovisningslagen (LKBR 2018:597).

Uppföljningsprocessen levererar löpande uppföljning och analys av verksamhetens mål och ekonomiska utfall. Rapporter sammanställs enligt särskild tidplan i månadsrapporter, tertialrapport, delårsrapport och i årsredovisningen.

Ledningsportalen

För att chefer utifrån sitt ansvar och sina befogenheter, ska utföra ett gott arbete avseende planering, uppföljning, ledning och styrning, utvecklas det digitala verktyget ledningsportalen. Ledningsportalen ska, när det är fullt utbyggt i organisationen, innefatta;

- *Ledstången*
Chefens ledstång beskriver kronologiskt det som ska utföras under ett år. Till exempel budgetarbete, månadsuppföljning, medarbetarsamtal, egenkontroll och verksamhetsplanering. Årets aktiviteter för verksamheten är direkt kopplade till detaljerad information om respektive aktivitet samt bakomliggande dokumentation.
- *Målstyrning*
Verksamhetens mål och aktiviteter kopplas till regionplanens övergripande målområden och effektmål. Kedjan av mål mellan regionplan och verksamhetsmål och aktiviteter är tvingande och visuell. Till varje mål kopplas nyckeltal som kan följas i ledningsportalen på olika nivåer. Allt i ledningsportalen kopplas mot överliggande organisatoriska nivå för att skapa en röd tråd i målstyrningen.
- *Uppföljning*
Nyckeltal kan följas för att mäta prestation och måluppfyllnad. Nyckeltalen ska löpande utgöra indikatorer som följer verksamheten och kvalitén. Erforderliga rapporter kan tas fram direkt ur systemet, med koppling till resurser som ekonomi och personal samt uppföljning av mål.
- *Uppdrag*
Ledningsportalen har stöd för att administrera och följa upp uppdrag som tilldelats hela eller delar av organisationen. Syftet med ledningsportalens uppdragsmodul är att tydliggöra ansvar för uppdrag och delaktiviteter i uppdrag.

Ledningsportalen byggs succesivt ut i regionens verksamheter och förväntas vara helt utbyggd under 2025.

Intern styrning och kontroll

Internkontroll är grunden för en stabil och tillförlitlig verksamhet. Den interna kontrollen inom nämnder och styrelse bygger på en helhetssyn avseende regionens verksamhet och mål. I praktiken innebär det att den interna kontrollen omfattar mål, strategier, styrning och uppföljning. Inom ovannämnda områden ska det finnas inbyggda kontroll- och uppföljningssystem som säkrar en effektiv förvaltning och förhindrar att allvarliga fel och skador uppstår.

Under året har nämnder och förvaltningar arbetat med att genomföra internkontrollpunkterna och samtliga nämnder har lämnat en rapport till regionstyrelsen om resultatet av nämndernas arbete med internkontroll 2023.

I tabellen nedan redovisas resultatet av internkontrollpunkterna för respektive nämnd. Internkontrollpunkter som har fått resultat grönt visar inga eller godtagbara avvikelser, medan punkter som har resultat gult eller rött behöver behandlas vidare för att uppnå önskat resultat.

RESULTAT AV GRANSKADE PROCESSER/MOMENT

ANTAL RESULTAT PER NÄMND	●	▲	■
Hälso- och sjukvårdsnämnd/ Hälso- och sjukvård	7	2	1
Hälso- och sjukvårdsnämnd/ Hörsel och syn	1	2	
Regionstyrelse / Central förvaltning	7	2	
Fastighetsnämnd	5	2	1
Servicenämnd / Gemensam nämnd för kostsamverkan	4		
Kultur- och bildningsnämnd	4	2	
Tandvårdsnämnd	2	2	2
Kollektivtrafiknämnd	2	2	1
Patientnämnd	6		
Gemensam nämnd Hjälpmedel Dalarna	6	1	1
Regional utvecklingsnämnd	3	1	
SUMMA	47	16	6

- Inga eller godtagbara avvikelser finns
- ▲ Avvikelser/brister observerade - åtgärd bör övervägas
- Betydande avvikelser/brister observerade - åtgärd krävs

Av nämndernas totalt 69 stycken internkontrollpunkter för 2023 har 47 stycken punkter redovisats med resultat "inga eller godtagbara avvikelser", 16 stycken punkter med "avvikelser/ brister observerade - åtgärd bör övervä-

gas" och 6 stycken punkter redovisats med "betydande avvikelser/brister observerade - åtgärd krävs". De punkter som bedömts som röda eller gula kommer i många fall att återkomma i kommande internkontrollplaner.

Övergripande mål i Regionplan

I regionplanen finns tre målområden knutna till den övergripande visionen *Ett hållbart Dalarna med utvecklingskraft i länets alla delar*. Målområdena är *medborgare, medarbetare och ledarskap och hållbar utveckling*. Dessa tre målområden ska vara vägledande vid nämndernas målstyrningsprocesser, och mynna ut i mål och i förlängningen konkreta aktiviteter i regionens kärnverksamhet som bidrar till regionens mål. Varje nämnd har i uppdrag att formulera mål utifrån ovan nämnda målområden.

Till årsredovisningen, i respektive förvaltnings verksamhetsberättelse, finns bilaga där det ska framgå detaljer för målarbetet, såsom bakomliggande mätetal och redovisning av samtliga mål. Varje förvaltning ska redovisa en samlad bedömning av måluppfyllelsen, denna sammanfattas nedan.

Målområde 1. Medborgare

Alla människors lika rätt och ocränkbara värde är utgångspunkten för Region Dalarnas verksamhet. Människor i Dalarna ska känna trygghet i att det finns hjälp att få när man behöver den. Nära till hands. Hälso- och sjukvården ska vara effektiv, pålitlig och hålla hög kvalitet.

Under året kommer särskild vikt att läggas vid att mäta och följa upp hur regionens verksamheter arbetar med att utveckla sina verksamheter inom målområdet.

- Ökad närhet och tillgänglighet i hela Dalarna
- Bättre kvalitet
- Att kunna leva ett långt och lyckligt liv i Dalarna

Under 2023 är 4 st. av 35 st. mål ej uppfyllda i målområde medborgare. Det är lika många men högre andel av målen inom målområdet som uppfylls 2023 jämfört 2022 (4 av 32 st. 2022).

Patientnämnden når inte uppsatta mål för *Andel skriftliga synpunkter och klagomål till vården som resulterar i förbättringsåtgärd samt mål för Andel inkomna patientnämndsärenden via anmälan 1177*.

I hälso- och sjukvården uppnås inte två av tre uppställda mål inom målområdet. Medborgarnas **förtroende** för hälso- och sjukvården är oförändrad, medan uppfattningen om att vården **ges på lika villkor** har sjunkit. **De specifika vårdgarantimålen** har inte uppnåtts under verksamhetsåret. Målet för vårdgarantin är hundra procentig uppfyllnad av tillgängligheten inom alla delar av vårdgarantin. Hälso- och sjukvårdens tillgänglighet har ökat under 2023 jämfört med 2022, men målen om 100 procent nås inte. (se vidare i avsnitt *Tillgänglighet och vårdproduktion; hälso- och sjukvårdens uppdrag* nedan)

Målområde 2. Medarbetare och Ledarskap

Region Dalarna ska vara en attraktiv och hållbar arbetsgivare. Långsiktighet krävs i arbetet med att behålla, rekrytera och utveckla medarbetare. Medarbetarskapet behöver utvecklas och särskilt fokus behöver sättas på ledarskapsutveckling. Det är viktigt att trivas på arbetet. Vi har en god arbetsmiljö som kontinuerligt förbättras. Vi ska skapa arbetsplatser där medarbetarna är delaktiga, stannar kvar och utvecklas. Ett gott ledarskap är nyckeln till framgång.

Under året kommer särskild vikt att läggas vid att mäta och följa upp hur regionens verksamheter arbetar med att utveckla sina verksamheter inom målområdet.

- Ökad trivsel och delaktighet på jobbet
- Ökad fast bemanning – minska beroende av hyrpersonal
- Bättre stöd vad gäller medarbetarskap och ledarskap

Målområdet medarbetare och ledarskap återfinns i alla förvaltningars måluppföljning. Målområdet var under 2023 det område med lägst antal mål. Under 2023 är 1 av 24 st. mål ej uppfyllda. Målet som inte uppnås återfinns i hälso- och sjukvården. Uppsatta mål för medarbetare och ledarskap nås i hög utsträckning, men specifik målsättning för *antal disputerade medarbetare* uppnås inte men det finns en positiv trend av vetenskapliga publiceringar.

Målområde 3. Hållbar utveckling

Dalarna ska ha en hållbar utveckling utifrån alla tre perspektiv på hållbarhet: social hållbarhet, miljömässig

hållbarhet och ekonomisk hållbarhet. Det övergripande och långsiktiga målet är ett hållbart Dalarna med utvecklingskraft i alla delar av länet. Det betyder också att kommande generationer ska kunna leva goda liv i ett framtida Dalarna.

Under året kommer särskild vikt att läggas vid att mäta och följa upp hur regionens verksamheter arbetar med att utveckla sina verksamheter inom målområdet.

- Minskad miljö- och klimatpåverkan
- God ekonomisk hushållning
- Bättre infrastruktur i hela Dalarna

Målområde för hållbar utveckling är det målområde med flest antal och högsta andel ej uppnådda mål. 6 st. av 34 st (18%). Fastighetsförvaltningens mål för *Utbyggnad elbilsladdning* är försenat i förhållande till beslutad plan. Hälso- och sjukvården når inte tre av fyra mål inom målområdet hållbar utveckling. I första hand nås inte målet om en ekonomi i balans. En viss tillbakagång har även skett i målet om medborgarnas upplevelse av samverkan och en minskad total elförbrukning vid länets lasarett kan noteras.

Även tandvården och regionstyrelsen redovisar, likt hälso- och sjukvården, varsitt mål med som inte uppnås, kopplade till att ekonomin inte är i balans.

I målområdet för hållbarhet ingår den ekonomiska hållbarheten. Måluppfyllnad för ekonomiska mål redovisas också för regionen i sin helhet. Inget av de fyra finansiella målen för region Dalarna uppnås under 2023, se vidare avsnitt *God ekonomisk hushållning och ekonomisk ställning*. Observera att de fyra övergripande ekonomiska målen inte ingår i nedanstående tabell.

Bedömning av måluppfyllelse

I nämndernas måluppföljning 2023 finns 93 st. mål kopplade till regionplanens målområden. Av dessa redovisas 62 st. mål som uppfyllda, 20 st. som delvis uppfyllda och 11 st. som ej uppfyllda. De ej uppfyllda målen utgör ca 12 procent av totalt antal mål. Antalet ej uppfyllda mål är lägre än föregående år (15%).

REGIONPLANENS MÅLOMRÅDEN	Mål uppfyllt	Mål delvis uppfyllt	Mål ej uppfyllt
Medborgare	24	7	4
Medarbetare och ledarskap	18	5	1
Hållbar utveckling	20	8	6
SUMMA	62	20	11

Förvaltningars och nämnders enskilda mål är inte kategoriserade i någon annan dimension än regionplanens målområden. Förutsättningarna för verksamheten att nå högt uppsatta mål, mot bakgrund av ekonomisk osäkerhet i omvärlden och att verksamheten under lång tid präglats av en pandemi utgör kontext för verksamhetens *möjlighet* att nå sina mål men kan inte på ett samlat sätt fångas upp i nuvarande måluppföljning.

Varje förvaltning ska i egen verksamhetsberättelse lämna en samlad bedömning av förvaltningens måluppfyllelse. Den bedömningen ligger till grund för bedömningen av regionens samlade måluppfyllelse. Utmaningen i att göra en samlad bedömning av flera olika verksamheters måluppfyllelse är att väga enskilda mål och enskilda förvaltningar i relation till varandra och i relation till regionplanen utan att fler dimensioner eller kategoriseringar av målen finns. Flertalet förvaltningar rapporterar en god måluppfyllelse för året. Det gäller t.ex. Regi- onservice som primärt utgör stödverksamhet till andra förvaltningar. Det gäller också till exempel kollektivtrafik- och kultur och bildningsförvaltningarna som rapporterar god måluppfyllelse och utgör kärnverksamhet genom sin service till regionens invånare. Även regional utvecklingsförvaltning och fastighetsförvaltningen rapporterar relativt god måluppfyllelse. Regionstyrelsen å andra sidan, som likt Regi- onservice i huvudsak utgör stödfunk- tion, rapporterar att förvaltningen inte når uppställda mål. Förvaltningar har olika bedömningar och utför olika uppdrag (och har därmed olika typ av mål).

Regionens primära verksamhet för Dalarnas invånare, hälso- och sjukvården, rapporterar samtidigt att för- valtningen inte når de långsiktiga mål som formulerats. Avgörande för hälso- och sjukvårdens bedömning är att målen om en hållbar ekonomi, god tillgänglighet och god kvalitet inte uppnås under verksamhetsåret. Hälso- och sjukvårdens ekonomiska utmaningar återspeglas i regionens, där ett negativt ekonomiskt resultat för 2023

(noll av fyra ekonomiska mål för regionen som helhet uppnås) inte kan anses vara förenligt med regionplanens hållbarhetsmål. Så länge de ekonomiska utmaningarna för regionens kvarstår och tillgänglighet och kvalitet i regionens största verksamhet inte når upp till ställda mål kan inte måluppfyllelsen anses vara god för regionen som helhet. Det trots att majoriteten av nämnders mål nås och att flertalet förvaltningar rapporterar god måluppfyl- lelse och i flera fall positiv trend. Hälso- och sjukvården har till exempel en ökande tillgänglighetsgrad (se avsnitt Tillgänglighet och vårdproduktion; hälso- och sjukvårdens uppdrag nedan), om än inte i nivå med målen.

Även om den numerära majoriteten i antalet uppfyllda mål indikerar god måluppfyllelse så finns betydande utmaningar. Utmaningarna gäller särskilt **tillgänglighet** och **ekonomisk hållbarhet** som, även om de i antal mål är få, är större i betydelse, det kan inte anses vara förenligt med god måluppfyllelse utifrån regionplanens målformuleringar och långsiktiga vision.

Tillgänglighet och vårdproduktion; hälso- och sjukvårdens uppdrag

Hälso- och sjukvårdens tillgänglighet har ökat under 2023 jämfört med 2022, men målen om 100 procent nås inte. Barn- och ungdomspsykiatri (BUP) har gjort en stor insats för att både arbeta av kön och få in första besök inom 30 dagar. Samtliga delar inom BUP:s läns- resurser har haft god tillgänglighet, även till insatser och utredningar.

NYCKELTAL	UTFALL	MÅL	UTFALL HELÅR
Vårdgaranti - Medicinsk bedömning i primärvård	90 %	100 %	▲
Vårdgaranti - Telefontillgäng- lighet i primärvård	88 %	100 %	■
Vårdgaranti barn och ung- domspsykiatri - Första Besök - väntande inom 30 dagar	85 %	73 %	●
Vårdgaranti - Första Besök specialiserad vård - väntande inom 90 dagar	73 %	100 %	■
Vårdgaranti - Operation/ Åtgärd - Andel väntande inom 90 dagar	58 %	100 %	■
Kontinuitetsindex kronisk sjukdom primärvård	0,277 (kvot)	Ökning jmf 2022	▲
Antal bokade nybesök i Webbtidbok	72 479	Ökning jmf 2022	▲

● mål uppfyllt ▲ mål delvis uppfyllt ■ mål ej uppfyllt

Hälso- och sjukvårdens verksamheter har under 2023 arbetat strukturerat med att komma igång med produktionsplanering för att uppnå målen och ta del av de prestationsbaserade statsbidragen som staten utlyst i syfte att öka tillgängligheten i regionerna.

Primärvårdens mål om medicinsk bedömning inom tre dagar har förbättrats under året. Detsamma gäller barn- och ungdomspsykiatrins behandlingar inom 30 dagar. En stor utmaning fortsättningsvis är patienter som väntat länge på en första kontakt. Under hösten 2023 har det skett en extern granskning av hälso- och sjukvårdens produktions- och kapacitetsplanering. Granskningsrapporten visar att arbetet har kommit långt och att det fortsättningsvis behövs resurser för att vidareutveckla det pågående arbetet så att det även kan knytas samman med hela regionens planerings- och budgetarbete.

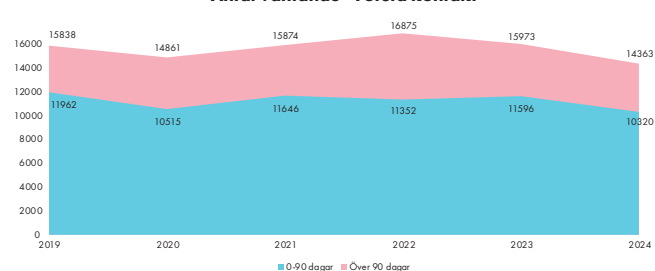
Primärvårdsuppdraget

Invärdaren ska ha upplevelsen av att vården är nära, personcentrerad och tillgänglig. Såväl telefonföretagligheten som uppfyllandet av vårdgarantin för medicinsk bedömning inom tre dagar håller en jämförbar nivå med tidigare år. Båda dessa mått har en hög prioritet med ambitionen att nå hundra procents måluppfyllelse, men för närvarande uppnås inte det. I jämförelse med riket är Region Dalarnas tillgänglighet hög. Resultaten varierar mellan olika vårdcentraler, där vissa når målen medan andra ligger längre ifrån. Det kan delvis förklaras av kapacitetsutmaningar som påverkas av vakanser och sjukskrivningar på flera vårdcentraler.

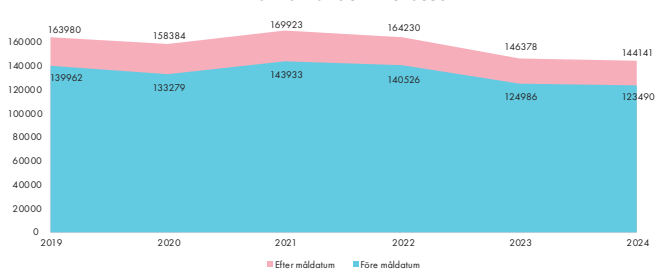
Öppenvårdsuppdraget

Diagrammen nedan visar utvecklingen över tid 2019 - 2023 för antal väntande till första kontakt och återbesök. De väntande är fördelade med antal inom blå vårdgarantigräns 90 dagar för första besök eller medicinskt måldatum för återbesöken, alternativt med antal väntande inom röd sida som visar att den väntande passerat vårdgarantigränsen eller sitt medicinska måldatum. Som de röda områdena illustrerar så har antalet som fått vänta mer än vårdgaranti/medicinskt måldatum minskat över tid, men fortsatt behöver insatser ske för att erbjuda patienterna vård i tid.

Antal väntande - Första kontakt

Antal väntande - Återbesök

Operationsuppdraget

Tillgängligheten till operation/åtgärd är 58 procent per 31 december och det är en ökning med 1,2 procent jämfört samma tid 2022. Antalet väntande till operation som väntat mer än vårdgarantins 90 dagar har minskat med 10,5 procent, eller 372 patienter under 2023. Generellt har väntelistan till anestesikrävande operationer fortsatt minska under 2023, men sista kvartalet noteras en platåfas som övergår i en ökning av antalet väntande patienter. Orsakerna beror på minskad operations- och vårdplatskapacitet mot bakgrund av EU-arbetsstidsdirektivet och ett ökat inflöde av patienter via fler mottagningsbesök. Opererande kliniker, operationsavdelningar och produktionsstaben samarbetar intensivt för att optimera patientflöden och operationsplanering.

Slutenvårdsuppdraget

Antalet disponibla vårdplatser och belägningsgrad är viktiga kapacitetsindikatorer, men ger ingen fullständig bild av i vilken utsträckning vårdens kapacitet tillgodoser behoven. Slutenvårdskvaliteten hänger samman med god vård i öppen primär- och specialiserad vård, men också den hälso- och sjukvård och omsorg som bedrivs av kommunerna. Behovsplanering av antal vårdplatser på sjukhus påverkas därför av tillgången av vårdplatser i kommunerna, hur primärvård och specialiserad öppenvård arbetar med vård och prevention samt hur samverkan mellan de olika aktörerna fungerar. Andelen patienter som vårdas inläggande på sjukhus minskar

även som en följd av teknisk och medicinsk utveckling och omställningen mot större fokus på öppenvård, primärvård och kommunal hälso- och sjukvård. Även äldreomsorgens struktur och organisation påverkar vårdplatsbehoven.

Akutuppdraget

Akutsjukvården har varit hårt belastad under hela året. Få disponibla vårdplatser inom slutenvården innebär att patienter blir kvar allt längre på akutmottagningarna medan antalet akutbesök ökar. Andelen patienter som

blir bedömda inom 1 timme är 62 procent och är på samma nivå som 2022. Andelen patienter som har en vistelsetid på akutmottagningen inom 4 timmar är 65 procent vilket också ligger på samma nivå som 2022. Utvecklingsarbete i samarbete mellan primärvården och akutmottagningen i Falun har pågått under året för att förbättra patientflödena där fokus varit att rätt patient ska komma till akutmottagningen. Vårdcentralerna har ökat antal akuttider så att akuten avlastas de patienter som inte är i behov av sjukhusets resurser.

VERKSAMHETSSTATISTIK	UTFALL ACK 2023	UTFALL ACK 2022	FÖRÄNDR.
Primärvård antal medicinska bedömningar	148 289	147 181	1 %
tillgänglighet medicinsk bedömning	90 %	88,7 %	1 %
Första besök antal genomförda öppenvård spec.	74 836	74 859	0 %
tillgänglighet 31/12 öppenvård spec.	72,9 %	67,6 %	5,3 %
	4 857	5 814	-16,5 %
Återbesök antal genomförda öppenvård spec.	418 892	405 614	3,3 %
tillgänglighet 31/12 (mot måldatum) öppenvård spec.	86 %	87 %	-1,0 %
Operation/åtgärd antal genomförda	24 953	24 581	1,5 %
tillgänglighet 31/12	58,1 %	56,9 %	1,2 %
Slutenvård antal vårdtillfällen	37 648	38 093	-1,2 %
antal belagda vårdplatser	464,8	474,1	-2,0 %
beläggningsgrad	86,6 %	87,3 %	-0,8 %
Akut uppdrag antal ambulansuppdrag	43 298	41 051	5,0 %
akutbesök genomförda kontakter	94 091	92 319	1,9 %

God ekonomisk hushållning och ekonomisk ställning

Avsnittet ger en översiktlig inblick i Regionens intäkter, kostnader och regionens ekonomiska ställning.

Måluppfyllelse finansiella mål

FINANSIELLA MÅL		Budget 2023	Resultat 2023	Resultat 2022	Måluppfyllelse
Årets resultat, (enligt balanskrav)	mnr	0 (-249)	0 (-546)	662	■
Resultatet, enl balanskravet, ska vara ett överskott på minst 2% av skatteintäkter och generella statsbidrag	%	-2,2	-4,7	5,9	■
Styrelsen och nämnderna ska hålla fastslagen budget och inte överskrida budgeterad nettokostnadsutveckling	%	6,2	13,8	7	■
Finansiell placering ska matcha pensionskuldens utveckling och därutöver öka avsättning med minst 400 mnr per år	%	100	0	100	■

● mål uppfyllt ▲ mål delvis uppfyllt ■ mål ej uppfyllt

Inget av regionens finansiella mål uppnås under 2023.

- Resultat efter balanskravsjustering är 297 mnr lägre än budget.
- Även om enskilda nämnder uppnår budget i balans så är sammantagen nettokostnadsutveckling väl över budgeterad.
- Under året har, med hänsyn till likviditeten, ingen avsättning till pensionsportfölj gjorts.

Ekonomiskt resultat

Resultat efter balanskravsjustering är -546 mnr 2023, 297 mnr lägre än budgeterat resultat om -249 mnr.

Efter ett par år av goda ekonomiska resultat har Region Dalarnas utveckling nu vänt till ett ansträngt läge. Utvecklingen beror i grunden på ingående obalanser samt särskilt den skenande inflation som slår brett i samhället, i sektorn och i regionen. Priset på insatsvaror, tjänster och särskilt pensioner ökar i en omfattning som vida överskrider ökningstakten för skatteuttaget och de generella statsbidragen. Samtidigt sjunker intäkter från riktade statsbidrag jämfört med föregående år (nationel-

la överenskommelser). Intäkter från riktade statsbidrag var historiskt höga under pandemi-åren. Sammantaget innebär lägre verksamhetsintäkter och hög kostnadsökningstakt att regionen inte når ekonomi i balans 2023. Delvis dolt under konjunktursvängningarna pågår en långsam men säker utveckling med en kostnadsökningstakt som överstiger utvecklingen av verksamhetsintäkter och skatteunderlaget; vårdbehoven ökar i en befolkning som lever allt längre och den medicinska utvecklingen ökar möjligheterna till att vårda och bota.

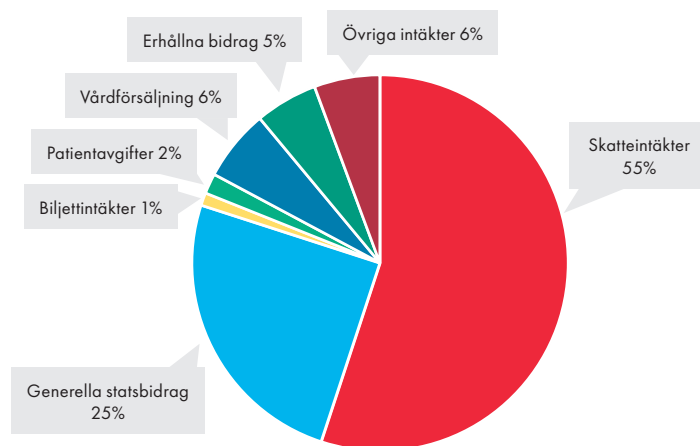
Regionen behöver, och har inlett, genomlysning av all verksamhet för att identifiera möjligheter till effektiviseringar och prioriteringar för att dämpa kostnadsutvecklingen.

Region Dalarna har resultatutjämningsreserv (RUR). Det ingående värdet av RUR 2023 var 703 mnr. Regionfullmäktige kommer att föreslå att i beslut för årsredovisning 2023 nyttja medel i RUR om 546 mnr. Det innebär ett balanskravsresultat 2023 om 0 mnr och en utgående balans 2023 för RUR om 157 mnr.

Årets resultat innebär ett positivt eget kapital om 2 047 mnr, att jämföra med ingående balans om 2 299 mnr. Soliditeten är 22 procent, exkl. pensioner i ansvarsförbindelsen, att jämföra med 26 procent föregående år.

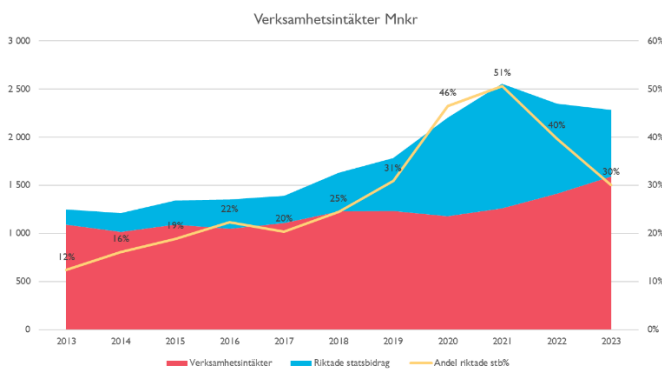
Intäkter

Totala intäkter 2023 uppgår till 14 608 mnr där den största andelen är skatte- och generella statsbidragsintäkter som utgör ca 80 procent.

Verksamhetens intäkter

Verksamhetens intäkter uppgår till 2 595 mnkr och har minskat med 46 mnkr, vilket motsvarar 2 procent, jämfört med förra året. Riktade statsbidrag har minskat med totalt med cirka 250 mnkr (samtliga riktade statsbidrag), eller 27 procent, jämfört med föregående år till 693 mnkr totalt 2023. Jämfört med 2021 har Region Dalarna drygt 600 mnkr lägre intäkter från riktade statsbidrag. Minskningen 2023 beror främst på att det riktade statsbidraget enligt överenskommelser *Uppskjuten och pandemirelaterad vård* avslutats samt att statsbidraget för *Testning av Covid-19* genererade intäkter 2022 men inte 2023. Verksamhetens intäkter för såld vård och patientintäkter ökar måttligt totalt sett, medan utomlänsintäkterna från besökare i fjällen som uppsöker regionens vårdinrättningar minskat i jämförelse med samma period föregående år.

Diagrammet ovan visar verksamhetens intäkter åren 2013-2023 med de riktade statsbidragen specificerade. Total andel riktade statsbidrag (inklusive pandemirelaterade överenskommelser) minskade från en toppnotering på 51 procent 2021 till 30 procent 2023. För att öka jämförbarheten mellan åren är de nyttillkomna verksamheterna Kollektivtrafik, från 2018, och Regional utveckling, från 2019, exkluderade.

Majoriteten av de riktade statsbidragen hanteras av finansförvaltningen och fördelas internt via rekvisering. Övriga statsbidrag avser bland annat verksamhetsbidrag till enheter inom kultursamverkansmodellen och till folkhögskolorna.

Riktade statsbidrag enligt överenskommelser

Den största delen av de riktade statsbidragen är så kallade riktade statsbidrag enligt överenskommelser. Dessa riktar sig främst till Hälso- och sjukvården, men andra

nämnder eller styrelsen kan också ta del av dessa. Överenskommelserna aviseras oftast årligen via regeringens höständringsbudget medan kriterierna i överenskommelserna ofta innebär verksamhetsförändringar som pågår flera år hos regionen. Omfattningen av satsningarna står därmed klart först en avsevärd tid efter att regionen beslutat sin budget och medlen kommer regionen till del som regel först efter ett kvartal in i verksamhetsåret. Detta försvårar regionens planeringsarbete.

Nedan följer en lista på de riktade statsbidrag enligt överenskommelser som var aktuella under verksamhetsåret 2023.

ÖVERENSKOMMELSE	MNKR
Förlossn vård o kvinnors hälsa	50
VFU stb	6
FaR	1
Utv medel våldsutsatta kv o b	0
Stb kortare köer	84
LSS statsbidrag	3
Utökade vårdplatser	58
stb för väntetider cancervård	10
Uppskjuten vård 2	0
HBTQI	0
Hållbart arbetsliv	11
Personalmiljard	69
Uppskjuten vård	0
Civilt försvar	15
God o nära vård	107
Barnhälsov tillgänglighetsökn	3
Sammanhållna vårdförlopp	2
Utökad testning Covid 19	0
Vaccin covid-19	38
Läkomeld	10
Vision eHälsa	0
Pilotprojekt i barnhälsovården	2
Psykiatrisatsning	20
Länsgem. Psykiatrisatsning	18
Prehospital sjukvård	1

Övrigt inom verksamhetens intäkter

Intäkter från patientavgifter och övriga avgifter, inklusive biljettintäkter från kollektivtrafiknämnden, är totalt 26 mnkr högre jämfört med föregående år. Det är framförallt patientavgifter i öppenvården som ökat, medan Tandvårdsförvaltningens patientintäkter och biljettintäkter i kollektivtrafiken har ökat marginellt.

Skatteintäkter

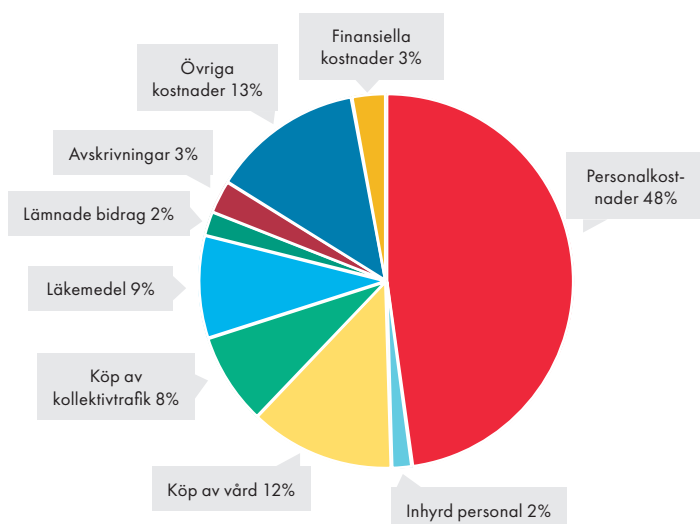
Regionens största intäkt är skatteintäkter och motsvarar 55 procent av de externa intäkterna 2023. Det innebär att skatteintäkternas utveckling har en stor påverkan på regionens ekonomi. Skatteintäkterna har ökat med 329 mnkr jämfört med föregående år vilket motsvarar fyra procent. Avvikelsen mot budget är plus 198 mnkr. De högre skatteintäkterna beror i första hand på slutavräkning på skatter för åren 2022 och 2023

Generella statsbidrag och utjämning

De generella statsbidragen och utjämning 2023 uppgår till 3 640 mnkr vilket är 112 mnkr högre än budgeterat. Avvikelsen beror främst på regleringsbidrag inom utjämningsystemet.

Kostnader

Kostnaderna 2023 uppgår till totalt 14 860 mnkr, den största andelen utgörs av personalkostnader som står för 48 procent.

Verksamhetens kostnader

Verksamhetens kostnader uppgår till totalt 13 998 mnkr, vilket innebär en ökning på 11 procent jämfört med 2022 och är en kraftig kostnadsutveckling. Orsaken är inflationen som slagit brett på priser i samhället och får en stor påverkan på regionens kostnader. Inflationen har också lett till en höjning av prisbasbeloppet vilket i sin tur påverkar regionens pensionskostnader. Region Dalarnas pensionskostnader ökar totalt (verksamhetskostnad och finansiell kostnad) med drygt 740 mnkr jämfört med 2022 till 1 646 mnkr 2023.

Personalkostnaderna exklusive pensionskostnader ökade med totalt drygt 250 mnkr jämfört med föregående år motsvarande 5 procent och avser både löneförändringar och volym. I budget reserverades medel för lönerrevisionen hos finansförvaltningen, och totalt fördelades drygt 106 mnkr för ändamålet.

I Hälso-och sjukvården ökar personalkostnaderna med 370 mnkr, motsvarande 7,5 procent, jämfört med föregående år, varav 178 mnkr avser pensioner. Samtidigt ökar kostnaderna för inhyrd personal med 20 mnkr jämfört med föregående år, motsvarande drygt 8 procent. De största ökningarna finns i division kirurgi och division psykiatri. Ytterligare information om bemanning och kostnader för inhyrd personal finns i bilaga 3.

Kostnaderna för högspecialiserad vård har ökat med 18 procent jämfört med föregående år. Kostnaderna 2023 blev 855 mnkr vilket ger en budgetavvikelse på -149. Underskottet förklaras av höga prisökningar hos regionens leverantörer, fler behandlade patienter och en ökning av antalet patienter med höga vårdkostnader, från 66 st 2022 till 82 st 2023. Kostnaderna för dessa dyra vårdtillfällen ökade med 53 procent, från 89 mnkr 2022 till 136 mnkr 2023. Det totala antalet registrerade remisser till högspecialiserad vård har ökat med 3 procent och uppgår till 6 600 st 2023, och börjar närma sig nivåer som rådde innan pandemin.

Kostnaderna för köpt vård, exklusive högspecialiserad vård ökade med 5 procent och uppgick sammantaget till 233 mnkr.

Kostnaderna för läkemedel ökade med totalt 7 procent jämfört med föregående år, varav förmåsläkemedel 6 procent och rekvisitionsläkemedel ökade med 8 procent. Jämfört med budget avviker läkemedelskostnaderna med knappt -73 mnkr. Diabetesläkemedel, cancerläkemedel och smittskyddsläkemedel är några av de läkemedelstyper som ökar mest i kostnad.

I kollektivtrafiknämnden ökade kostnaderna för köpt trafik med knappt 103 mnkr motsvarande 13,7 %. Kostnadsökningen för avtalsindex är 97 mnkr vilket är majoriteten av de ökade kostnaderna för trafik. Avtalsindex är det som skall kompensera leverantörerna för ökade kostnader utöver det som är avtalat för bland annat utförda kilometer och timmar. Avtalsindex innehåller bland annat parametrar för bränsle och ränta, och är förhandlat olika mellan leverantörerna.

Posten övriga kostnader uppgår till knappt 4 mdr och innehåller bland annat delposterna inhyrd personal och läkemedel och sjukvårdsmaterial. Inhyrd personal ökar med knappt 20 mnkr jämför med föregående år och läkemedel och sjukvårdsmaterial ökar med 113 mnkr.

Avskrivningar

Avskrivningarna har ökat med 15 mnkr jämfört med föregående år. I de totala avskrivningarna kan noteras att det på olika investeringsslag finns både ökade och minskade avskrivningar jämfört med föregående år. Avskrivningar på fastighet och medicinteknisk utrustning har ökat med 12 mnkr respektive 8 mnkr. En hög nivå på fastighetsinvesteringar slår igenom på avskrivningarna. Beträffande IT-utrustning har istället avskrivningarna minskat med 8 mnkr. Övriga avskrivningar har ökat med 3 mnkr.

Finansiella intäkter och kostnader

Finansnettot uppgår till -113 mnkr. Årets realiserade vinster på placerade medel uppgår till 293 mnkr. De finansiella kostnaderna uppgår till totalt 442 mnkr att jämföra med budgeterade 446 mnkr.

Verksamheternas ekonomi

Verksamhetens nettokostnader är totalt 640 mnkr högre än budgeterat. Nettokostnadsutvecklingen uppgår till 13,8 procent jämfört med föregående år. Se avsnitt "Driftredovisning" och bilaga för nämnders verksamhetsberättelser för fördjupad beskrivning av verksamheternas ekonomi.

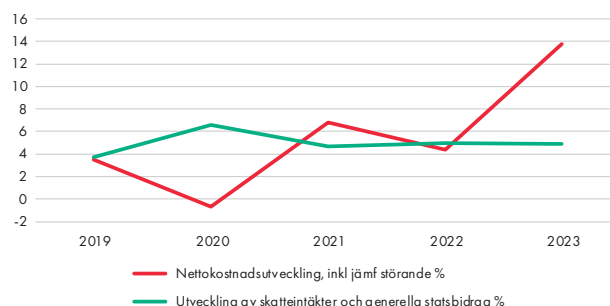
Sambandet mellan verksamhetens nettokostnader och utveckling av skatter och generella statsbidrag

Verksamhetens nettokostnader är totalt 640 mnkr högre än budgeterat. Nettokostnadsutvecklingen 2023 är 13,8 %. Den höga nettokostnadsutvecklingen beror på både lägre intäkter från riktade statsbidrag enligt överenskommelser jämfört med föregående år, och kostnader som ökar brett som ett resultat av inflation. Bruttokostnadsutvecklingen 2023 uppgår till 11 procent.

Summan av skatteintäkter och generella statsbidrag och utjämnung är 549 mnkr högre än föregående år och 311 mnkr högre än budget. Ökningen jämfört med föregående år är 5 procent. De högre skatteintäkterna beror i första hand på slutavräkning på skatter för åren 2022

och 2023. Generella statsbidrag är högre på grund av högre regleringsbidrag än förväntat.

Sambandet mellan skatteintäkter och nettokostnadsutveckling

Specifikation av jämförelsestörande poster som exkluderas från beräkning 2018, övertagande av kollektivtrafik samt reavinst från fastighetsförsäljning 2019, Reavinst från fastighetsförsäljning 2018 2021 ändrat livslängdsantagande för pensioner

Soliditet

Soliditet är ett nyckeltal som visar hur stor andel av tillgångarna som finansieras med eget kapital. En analys av soliditeten syftar till att bedöma betalningsförmågan på lång sikt. Vid utgången av 2023 hade regionen en soliditet på 22 procent, vilket är 3,5 procentenheter lägre än föregående år. Det innefattar pensioner intjänade år 1998 eller senare som redovisas som en skuld i balansräkningen, motsvarande 5 275 mnkr. Pensionsförpliktelser intjänade före 1998 redovisas i enlighet med gällande lagstiftning och regelverk som ansvarsförbindelse och uppgår till 4 511 mnkr. Om de pensionsförpliktelser som redovisas som ansvarsförbindelse räknas med i balansräkningens skulder blir soliditeten negativ.

Likvida medel inklusive pensionsportfölj

Vid årsskiftet 2023/2024 uppgick koncernkontot till 275 mnkr och anskaffningsvärde på pensionsmedel uppgick till 2 427 mnkr, vilket blir totalt 2 702 mnkr. Kontokrediterna har inte behövt utnyttjats under år 2023. Det nu högre ränteläget medför att regionen återigen erhåller insättningsränta på bankkontot, vilket gett en extra intäkt under året.

Upplåning

Vid årets start hade Region Dalarna 100 mnkr i lån via Kommuninvest. I samband med att lånet gick förfall under året betalades det åter i sin helhet. Region Dalarnas upplåning per 2023-12-31 uppgår därför till 0 mnkr.

Pensionsportfölj

I likvida medel ingår en pensionsportfölj med placering-

är i fonder. Syftet med pensionsportföljen är att över tid möta likviditetsbelastning av framtida pensionsutbetalningar. Anskaffningsvärde vid årsskiftet 2023/2024 var 2 427 mnkr och marknadsvärde 3 000 mnkr. Under året har inga avsättningar skett till pensionsportföljen på grund av underskott i Region Dalarnas ekonomi.

Andelen aktier i pensionsportföljen var vid årsskiftet 52 procent (normal andel 50 procent), resterande innehav utgörs av räntebärande tillgångar 48 procent (normalt 30 procent) och alternativa tillgångar på 0 procent (normalt 20 procent). Den låga andelen alternativa tillgångar beror på svårigheter med genomlysning och riskbedömning samt långa inlåsningsstider. Kompletterande alternativa tillgångar övervägs framöver. Tillgångsslaget är fortfarande intressant men det högre ränteläget gör det mindre intressant än tidigare. Vid årets slut har således portföljen en normal vikt i aktier, övervikt i räntebärande tillgångar och undervikt i alternativa tillgångar. Portföljen har under hela året legat inom allokeringens gränserna enligt placeringsdirektiv.

Portföljens marknadsvärde är 30,7 procent av den totala pensionskulden inklusive löneskatt vid årsskiftet. Det är en ökning gentemot föregående år, då motsvarande andel var 30,2 procent. Se tabellen återlån nedan.

PENSIONS- PORTFÖLJ MNKR	NORMAL ANDEL	ANSKAF- NINGS- VÄRDE	MARK- NADS- VÄRDE 2023-12-31	PORT- FÖLJ- ANDEL 2023-12-31
Aktier	50%	1 031	1 561	52%
Räntor	30%	1 396	1 439	48%
Alternativa	20%	0	0	0%
TOTALT	100%	2 427	3 000	100%

Pensionsåtaganden och återlånade medel till driften av verksamheten

Det totala pensionsåtagandet har ökat med 847 mnkr jämfört med föregående år. Anskaffningsvärdet på pensionsfonden har under året ökat med 10 mnkr, bestående av återinvesterade fondrabatter, medan marknadsvärdet på placeringarna har ökat med 303 mnkr per 31 december 2023. Detta innebär att återlånade medel ökat med 544 mnkr på balansdagen.

ÅTERLÅN AV PENSIONSMEDEL INKL LÖNESKATT, MNKR	2023		2022		FÖRÄNDRING	
	BELOPP	ANDEL	BELOPP	ANDEL	BELOPP	ANDEL
Avgiftsbestämd ålderspension individuell del 1998-1999	200	2,0%	195	2,2%	5	0,1%
Avsättningar pensioner	5 075	52%	4 302	48%	773	-3,7%
Ansvarsförbindelse	4 511	46%	4 442	50%	69	3,6%
TOTALT PENSIONSÅTAGANDE INKL LÖNESKATT	9 786	100%	8 939	100%	847	0,0%
Finansiella placeringar för pensionsmedel, marknadsvärde	3 000	31%	2 697	30%	303	-0,5%
ÅTERLÅNADE MEDEL*	6 786	69%	6 242	70%	544	0,5%

* Rådet för kommunal redovisning har definierat begreppet återlån som skillnaden mellan totala pensionsförpliktelser och förvaltade pensionsmedel, angivna till marknadsvärde

Investeringar

Investeringsbudgeten 2023 omfattar totalt 912 mnkr och genomförda investeringar uppgår till totalt 741 mnkr, vilket motsvarar 81 procent av budgeten.

INVESTERINGSTYP	BUDGET 2023 (MNKR)	UTFALL 2023 (MNKR)
Fastighetsinvesteringar	623	512
IT-investeringar	75	60
MT-utrustning	186	140
Övriga investeringar	28	29
SUMMA	912	741

Genomförandegraden av fastighetsinvesteringar är 82 procent. Ett av de projekt som upparbetat mest kostnader under 2023 är nybyggnad av lokaler för vårdcentral, habilitering och psykiatri på Mora lasarett (135 mnkr). Inflyttning skedde i november 2023. Ett annat är projektet för hus 09 i Falun med nya lokaler för ett flertal verksamheter, bland annat IVA och röntgen (172 mnkr). Byggskedet planeras vara klart vid halvårsskiftet 2025.

Regionen har pågående fastighetsinvesteringar om 552 mnkr vid årets slut, vilket är 293 mnkr lägre än vid bokslutet 2022. De pågående projekt som upparbetat mest medel är:

- Elkraftförsörjning, Mora lasarett
- Hus 09, IVA och röntgen, Falu lasarett

För IT-investeringar är budgeterad investeringsram 75

mnkr och utfallet är 60 mnkr. Större upparbetade investeringar under året är för "Framtidens vårdinformativsystem" IT-arbetsplats och IT-infrastruktur.

När det gäller medicinteknisk utrustning sker många både större och mindre investeringar under ett år. Bland annat MR-kamera till Avesta lasarett, datortomografer i länet, investeringar till laboratoriemedicin, överfallsalarm-system till rättspsykiatriavdelningen i Säter samt patientövervakning kardiologen Falun.

Över- och underskottshantering för Vårdval, Folk tandvården och Hjälpmedelsnämnden Dalarna

På grund av den generella makroekonomiska utvecklingen och dess påverkan på regionen så föreslås fullmäktige i årsredovisningen att för 2023 års resultat **inte**:

- Föra över underskott för enskilda verksamheter i regionen. Överförda underskott ska återställas, då regionen som helhet nyttjar resultatutjämningsreserven görs ingen överföring för enskildheter.

Hälsoval i egen regi

Totalt ackumulerat överskott uppgår till 36 mnkr.

Folk tandvården

Totalt ackumulerat överskott uppgår till 1 mnkr.

Hjälpmedelsnämnden Dalarna

Totalt ackumulerat överskott uppgår till 4 mnkr.

Balanskravsresultat

Balanskravet är kommunallagens regelverk för krav på ekonomisk balans mellan intäkter och kostnader. Om kostnaderna är högre än intäkterna ett enskilt räkenskapsår uppstår ett underskott som ska återställas inom de tre efterföljande åren.

Årets resultat enligt resultaträkningen är -253 mnkr, innehållande orealiserade vinster i värdepapper om 293 mnkr, som inte ska ingå i balanskravsresultatet.

Region Dalarna tillämpar resultatutjämningsreserv enligt kommunallagen från och med 2020. Då Region Dalarnas egna kapital är negativt, inklusive ansvarsförbindelsen för pensionsförpliktelser får reservering göras med högst ett belopp som motsvarar den del av årets resultat

före balanskravsjusteringar som överstiger två procent av summan av skatteintäkter samt generella statsbidrag och kommunalekonomisk utjämning. Reservering av medel till resultatutjämningsreserv gjordes med 513 mnkr under år 2020 och 190 mnkr år 2022.

2023 års balanskravsresultat är noll, beroende på att delar av de medel som avsatts i resultatutjämningsreserven används under 2023. Det innebär att 157 mnkr kvarstår i resultatutjämningsreserven.

Enligt gällande normering redovisas balanskravsutredningen nedan. Balanskravsutredningen syftar till att visa hur balanskravsresultatet har uppstått.

BALANSKRAVSUTREDNING (MNKR)	2023	2022
Årets resultat enligt resultaträkningen	-253	413
- samtliga realisationsvinster	-	-
+ realisationsvinster enligt undantagsmöjlighet	-	-
+ realisationsförluster enligt undantagsmöjlighet	-	-
+/- orealiserade vinster och förluster i värdepapper	-293	249
-/+ återföring av orealiserade vinster och förluster i värdepapper		-
= ÅRETS RESULTAT EFTER BALANSKRAVSJUSTERINGAR	-546	662
- Reservering av medel till resultatutjämningsreserv	-	-190
+ Användning av medel från resultatutjämningsreserv	546	-
= ÅRETS BALANSKRAVSRESULTAT	0	472

Region Dalarna tillämpar resultatutjämningsreserv (RUR) med början år 2020

Väsentliga personalförhållanden

Under 2023 har Region Dalarnas personalområde till stor del präglats av omställning till det nya EU-direktivet kring dygnsvila. Det nya regelverket innebär krav på en dygnsvila om minst 11 timmar. För verksamheter som kräver bemanning under större delen av dygnet har det varit utmanande att säkerställa att medarbetarna får den vila som krävs, men också för att klara av att bemanna dygnet runt-verksamheter på ett optimalt sätt. Effekten av det nya regelverket, som syftar till att medarbetare ska få mer vila mellan arbetspassen, har lett till försvårade bemanningsmöjligheter i delar av regionens verksamheter som redan tidigare haft svårt att tillgodose bemanningen.

Det ansträngda ekonomiska läget och arbetet med omställning för en ekonomiskt hållbar framtid för organisationen medför bland annat att vakanser inte återbesätts i samma utsträckning som tidigare och att andelen inhyrda konsulter eller hyrbemanning inom vården minskas. I flera förvaltningar har tillsvidareanställningar ersatts med tidsbegränsade anställda och timvikarier.

En stor utmaning för Region Dalarna är kompetensförsörjningen som påverkar regionen redan idag, och bedöms öka i framtiden.

Region Dalarna behöver möta utmaningarna genom att vidta åtgärder inom en mängd olika områden, så som nya arbetssätt, arbete med digital utveckling, förbättrade arbetsvillkor, arbete med förutsättningar för ett gott ledarskap, kompetensutveckling, vidareutbildning och en god arbetsmiljö.

Under 2023 har Region Dalarna genomfört flera insatser inom området kompetensförsörjning. Några exempel är internationella rekryteringar, språkutbildning för internationellt rekryterad personal, digitalisering av rekryteringsprocesser, arbete med kompetensutvecklingsmodeller, praktik, kompetensutveckling samt betald vidareutbildning för specialisering inom det egna yrkesområdet. Möjligheten att erhålla ersättning under studietiden omfattar nu fler yrkesgrupper, så som undersköterskor, vilka ges möjlighet att genomföra en specialistutbildning på arbetstid. Dessutom har ett särskilt löneincitament införts, som riktar sig till undersköterskor

som slutfört sin specialistutbildning. För sjuksköterskor fortsätter sedan tidigare inledda satsningar på möjligheten till specialistutbildning.

Under 2023 stod Region Dalarna för ersättning till närmare 80 studerade på utbildning inom bristyrken.

Under 2023 lanserades ett arbete på nationell nivå i syfte att minska beroendet av hyrbemanning inom hälso- och sjukvården. Målsättningen är att halvera kostnaderna för inhyrd personal i Region Dalarna under 2024. För regionen är det främst inhyrda läkare som påverkas. Effekten av satsningen kan inte verifieras i statistik och kostnader för 2023, men förutsättningarna finns nu på plats och förhoppningen är att Hälso- och sjukvården redan i samband med tertialrapporteringen 2024 ska kunna se positiva effekter inom området.

Avslutningsenkäten

Medarbetare som väljer att avsluta sin anställning, eller byter tjänst inom Region Dalarna, erbjuds möjlighet att besvara en avslutningsenkät. Svaren gör att Region Dalarna kan få ta del av tankar kring exempelvis arbetsmiljö, trivsel och samarbete, vilket i sin tur kan utgöra grund för åtgärder i syfte att bli en bättre och mer attraktiv arbetsgivare.

Enkätsvaren för 2023 visar sammantaget, att mer än hälften av de 266 svarande skulle kunna tänka sig att arbeta inom organisationen igen, och även rekommendera Region Dalarna som arbetsgivare till andra. Trivsel på arbetsplatsen ges genomgående ett gott betyg. Flertalet upplever också att det arbete man utfört har varit till nytta för arbetsgivaren.

Bland medarbetare som valt att lämna sin tjänst, pensionsavgångar undantaget, visar enkäten att ledning och styrning är den faktor som i störst utsträckning påverkat beslutet att byta arbete, följt av ledarskap och därefter kompetensutveckling. Samtidigt uttrycker dock flertalet av svaren, att man haft en tillräcklig dialog med sin närmaste chef och att relationen dem emellan baserats på tillit.

Svarande som slutar för annat arbete pekar ut lön och ledarskap som Region Dalarnas viktigaste förbättringsområden.

Medarbetarenkäten

Medarbetarenkäten för 2023 genomfördes under hösten och visar övergripande på ett stort engagemang bland medarbetarna, där en övervägande del känner att arbetet är meningsfullt och utvecklande och ser fram emot att gå till arbetet. En stor majoritet svarar även att de skulle kunna rekommendera någon annan att arbeta vid Region Dalarna. Siffrorna är i stort sett oförändrade, eller något högre, jämfört med 2022 års mätning beträffande bland annat upplevda förutsättningar att göra ett bra och effektivt jobb, gemensamhet och kultur samt hälsa och välmående på arbetsplatsen.

Närmaste chefens ledarskap uppfattas till övervägande del som positivt, medan intrycket av förvaltningens ledningsgrupp får något lägre siffor. Svaren indikerar att det finns utrymme för bättre kommunikation och ökad transparens mellan ledningsnivåer. Uppföljning och utvärdering av arbetsplatsens mål kan likaså förbättras.

Region Dalarnas chefer har presenterat resultatet från enkäten för sina medarbetare och diskuterat styrkor och förbättringsområden. Handlingsplaner har upprättats för de områden som man inom arbetsgruppen kommit fram till att särskilt behöver slås vakt om eller förbättras.

Ledarskapet är, precis som avslutningsenkäten belyser, en nyckelfaktor för att attrahera, behålla och utveckla personal. Region Dalarna lägger stor vikt vid att skapa bättre möjlighet för organisationens chefer att vara trygga och framgångsrika i sin yrkesutövning. Alla nya chefer går en chef- och ledarskapsutbildning, som håller hög nivå och visar goda resultat i slutförda utvärderingar. Utöver det genomfördes 2023 ytterligare ett antal utbildningar inom ledarskapsområdet, så som leda utan att vara chef (LUCA), rekryteringsutbildning, grundläggande arbetsmiljöutbildning, inspirationsutbildning för morgondagens chefer, utbildning i konflikthantering samt utbildning för att förebygga våld och hot. Dessutom arrangerades chefsdagar och en regionövergripande arbetsmiljödag, som har syftat till att öka kompetensen inom området arbetsmiljö och inspirera Region Dalarnas chefer i sitt uppdrag.

Ett mentorskapsprogram för chefer har lanserats på regionövergripande nivå, och verktyg för ledningsgruppsutveckling är framtaget för att stötta ledningsgrupper i sin utveckling.

Personalstatistik

Definitioner

Antal anställda är antalet personer, vilka innehar en månadsavlönad anställning.

Antal årsarbetare är antal månadsavlönade gånger anställningens överenskomna sysselsättningsgrad

Antal faktiska årsarbetare beräknas som antal anställda x anställningens sysselsättningsgrad minus tjänstledigheter utan lön, sjukledigheter > 14 dagar och grund/vidareutbildning med lön.

Arbetad tid anger antalet arbetade timmar för samtliga anställda. Inhyrd personals arbetade tid ingår inte. Redovisning görs med en månads fördröjning.

Årsarbetare och anställda

ÅRSARBETARE OCH ANSTÄLLDA	2023	2022	FÖRÄNDR.
Antal faktiska årsarbetare	7 843	7 749	1,2%
Antal anställda, total	9 407	9 299	1,2%
- varav heltid	8 600	8 465	
- varav deltid	807	829	

Antal faktiska årsarbetare och anställda mäts periodens sista dag.
Tabell 12: Årsarbetare och anställda

ANTAL FAKTISKA ÅRSARBETARE PER FÖRVALTNING

FÖRVALTNING	23-12-31	22-12-31	FÖRÄNDR.
Hjälpmedel Dalarna	98,3	96,6	1,8%
Hälso- och sjukvården	5 936	5 906	0,5%
Hörsel & Syn	61,3	61,6	-0,4%
Kollektivtrafikförv.	83,0	80,1	3,7%
Kultur- och bildning	140,2	137,4	2,1%
Patientnämnd	5,0	5,0	0%
Regional utvecklingsfv	36,3	36,1	0,4%
Regionfastigheter	28,1	28,4	-1,2%
Regionservice	550,1	525,5	4,7%
Regionstyrelsens förv	519,4	494,1	5,1%
Revisionskontoret	1,0	1,0	0%
Tandvårdsförv.	384,2	377,0	1,9%
TOTALT	7 842,9	7 749,3	1,2%

Tabell 13: Antal årsarbetare per förvaltning

Region Dalarna har fortsatt stora kompetensförsörjningsutmaningar inom många yrkesgrupper, inom såväl Hälso- och sjukvård som flertalet övriga förvaltningar. Antalet anställda heltidsarbetare har ökat med 1,2 % per den 31 december 2023.

Det finns inbördes skillnader mellan förvaltningar och yrkesgrupper. Regionservice fortsatte under 2023 att öka i antal anställda, vilket är i linje med beslut om införande av Vårdnära Service (VNS). Tandvården har lyckats rekrytera och behålla tandläkare och tandsköterskor, efter en period med hög personalomsättning. Inom Regionstyrelsens förvaltning härrör sig ökningen från fler medarbetare inom FoU, från Ekonomienheten genom fler anställda på Upphandlingsavdelningen, från MIT med fler anställda till följd av minskat antal konsulter och från Kommunikationsenheten, som blivit något fler medarbetare genom extern finansiering.

När det gäller skillnader mellan yrkesgrupper så har Hälso- och sjukvården totalt sett rekryterat fler undersköterskor och läkare. Samtidigt har regionen de senaste åren infört arbetstidsförkortning för undersköterskor och sjuksköterskor i dygnet-runt-verksamheter, vilket drivit på bemanningsbehovet.

Arbetad tid

ARBETAD TID (JAN-DEC) ¹⁴	2023	2022	FÖRÄNDRING
Arbetad tid timmar, anställda ¹⁵	13 442 700	13 232 729	1,6%
- varav timanställda	532 864	528 225	0,9%
- varav mertid/övertid samtlig personal	244 910	272 855	-10,2%
- varav arbete under jour/beredskap läkare	177 670	176 938	0,4%
Arbetade timmar	138 226	175 688	-21,3%
Inhyrd personal, läkare	162 146	148 393	9,3%
Arbetade timmar			
Inhyrd personal, sjuksköterskor	24 098	16 844	43,1%

Tabell 14: Arbetad tid

Den största förändringen gällande personalstatistik, och en positiv utveckling i Hälso- och sjukhälsovården, är den minskade övertiden. Totalt minskar övertiden under året med drygt tolv procent inom förvaltningen, vilket kraftigt påverkat regionens övertidssiffror. Minskningen har skett i alla hälso- och sjukvårdens större personal-kategorier. Sjuksköterskor har exempelvis minskat sin övertid med totalt cirka 16 000 timmar.

Inhyrd bemanning har ökat under 2023, och arbetet med att minska beroendet av hyrbemanning inom hälso- och sjukvården har accelererat under hösten. Målsättningen är att halvera kostnaderna för inhyrd personal i Region Dalarna under 2024. För regionen är det främst inhyrda läkare som påverkas. Region Dalarna kommer från den 1 april att nyttja det nya nationella avtalet för hyrbemanning. Alla 21 regioner kommer under året att nyttja avtalet, vilket innebär en gemensam prissättning, längre karenstid och hårdare gemensamma kompetenskrav. Att avtalet kommer på plats efter många års arbete är en förutsättning för att lyckas med det övergripande målet att uppnå ett minskat beroende av hyrbemanning.

ARBETAD TID (JAN-DECEMBER) FÖRÄNDRING 2022 - 2023 PER FÖRVALTNING

FÖRVALTNING	TIMMAR ¹⁶	PROCENT
Hjälpmedel Dalarna	9 172	5,6
Hälso- och sjukvården	98 772	1,0
Hörsel & Syn	4 943	5,1
Kollektivtrafikförvaltningen	12 274	8,7
Kultur- och bildning	-8 256	-3,4
Patientnämnd	337	4,2
Regional utvecklingsförv	27 232	3,2
Regionfastigheter	3 097	6,3
Regionservice	51 914	5,4
Regionstyrelsens förv	812	3,2
Tandvårdsförvaltningen	9 674	1,6
TOTALT	209 971	1,6

Tabell 15: Arbetad tid per förvaltning

14 Då det personaladministrativa systemet bryter perioden mitt i månaden redovisas personalstatistiken med en månads fördröjning, dvs. för period januari tom. juni.

15 Justerade timmar med hänsyn till antal arbetsdagar 2023.

16 Arbetad tid per förvaltning

**ARBETAD TID (JAN-DECEMBER)
FÖRÄNDRING 2022 - 2023 PER YRKESGRUPP**

YRKESGRUPP	TIMMAR ¹⁷	PROCENT
Adm/Ledn	91 489	4,7
Läkare	20 478	1,5
Medicinsk sekreterare	-10 578	-1,6
Rehab/Förebyggande	-22 454	-2,2
Service	-3360	-0,4
Sjukhustekn/Lab pers	14 781	3,1
Sjuksköterskor m.fl.	636	0,0
Tandläkare	6 982	5,4
Tandsköterskor m.fl.	-1806	-0,5
Teknik	14 973	7,0
Undersköterskor m.fl.	104 631	4,1
Utb/Kultur	-5 800	-3,1
SUMMA ARBETAD TID	209 971	1,6

Tabell 16: Arbetad tid per yrkeskategori

Kompskuld (innestående kompensation)

	2023		2022	
	TIMMAR	MNKR	TIMMAR	MNKR
Komp. personal övr	15 161	5,0	26 575	8,1
Komp. Läkare	74 843	41,8	87 436	48,4
TOTAL	90 004	46,8	114 011	56,5

Personalomsättning och avgångar

YRKESGRUPP	2023	2022
Adm./Ledn	7,6%	10,5%
Läkare	7,6%	8,1%
Medicinska sekreterare	6,5%	10,3%
Rehab/Förebyggande	12,9%	14,9%
Service	9,6%	7,5%
Sjukhustekn/Lab pers	7,4%	5,9%
Sjuksköterskor m.fl.	9,9%	11,3%
Tandläkare	20,3%	20,7%
Tandsköterskor m.fl.	11,6%	17,7%
Teknik	8,0%	13,7%
Undersköterskor m.fl.	11,9%	12,0%
Utb/kultur	7,8%	11,0%
TOTALT	9,8%	11,3%

Tabell 18: Personalomsättning per yrkesgrupp i det personaladministrativa systemet

17 Justerade timmar med hänsyn till antal arbetsdagar 2023.

Region Dalarna hade år 2023 en total personalomsättning på 8,1%, exklusive pensionsavgångar. Med pensionsavgångar uppgick den totala personalomsättningen till 9,8%.

Personalomsättningen inom samtliga grupper, exklusive service och sjukhustekniker/lab, har minskat under 2023 efter vissa förhöjda nivåer under 2022. Gällande avgångsorsaker, se inledningen av personalavsnittet, där avslutningsenkätens resultat analyseras och beskrivs.

Personalomsättningen för tandläkare, som har varit hög och återfunnits på nivåer om 30% under 2021, har fortsatt minska något under 2023. De vidtagna åtgärderna inom förvaltningen har fått framgångsrik effekt och resulterat i en minskning av både personalomsättningen och antalet vakanser.

**ANTAL EXTERNA AVGÅNGAR PER FÖRVALTNING
JANUARI-JULI (TILLSVIDAREANSTÄLLD PERSONAL)**

FÖRVALTNING	TOTALT	VARAV PENSION	ANTAL >= 65 ÅR 2023-01-01
Förtroenderevisor	0	0	0
Hjälpmiddel Dalarna	4	0	2
Hälso- och sjukvården	662	104	271
Hörsel och syn	8	3	4
Kollektivtrafik	11	1	2
Kultur- och bildning	12	6	9
Patientnämnden	0	0	0
Regional utvecklingsfv	0	0	2
Regionfastigheter	2	0	0
Regionservice	60	13	18
Regionstyrelsens förv	45	10	19
Tandvårdsförvaltning	55	12	29
TOTALT	859	149	356

Tabell 19: Tillsvidareanställd personal som slutat arbeta i Region Dalarna

Av de anställda som slutat sin tjänst i Region Dalarna under perioden januari till juli 2023 har 17 % avgått med pension (jämfört med 23% år 2022). Det finns 356 medarbetare som är 65 år eller äldre och kan förväntas bli aktuella för pensionsavgång i närtid.

Sjukfrånvaro

	2023	2022	FÖRÄNDRING PROCENT- ENHETER FG ÅR
Sjukfrånvaro uttryckt i procent av ordinarie arbetstid	7,5	8,0	-0,5
Korttidsjukfrånvaro (dag 1-14) uttryckt i procent av ordinarie arbetstid	3,0	3,8	-0,8

Sjukfrånvaron har under året fortsatt att minska efter pandemins höga nivåer.

Nivåerna för sjukfrånvaro minskar inom samtliga yrkesgrupper med undantag för medarbetare inom kategorin "utbildning och kultur", vilken uppvisar högre nivåer än de två föregående åren. Antalet anställda är dock begränsat till färre än 20 personer, vilket medför att enskilda medarbetares frånvaro får stor effekt på statistiken för yrkesgruppen.

TOTAL SJUKFRÅNVARO I PROCENT AV SAMMANLAGD ORDINARIE ARBETSTID JAN-DEC
(ENLIGT OBLIGATORISK REDOVISNING AV SJUKFRÅNVARO)

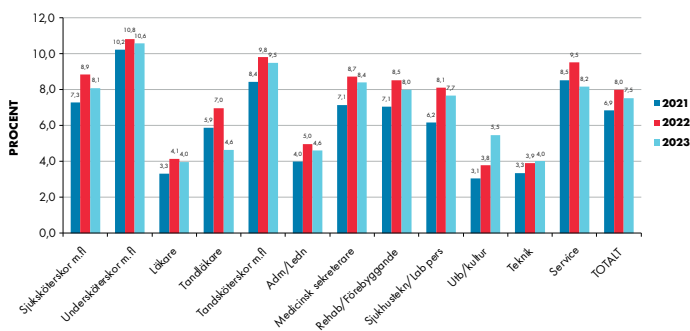
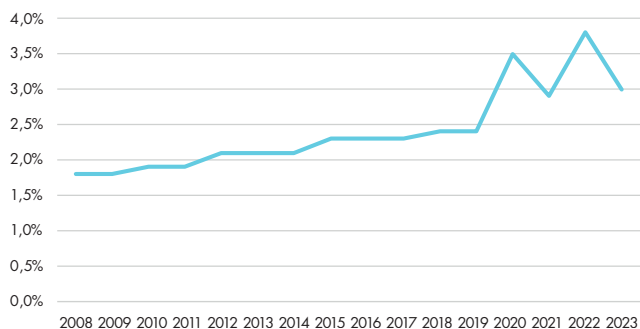
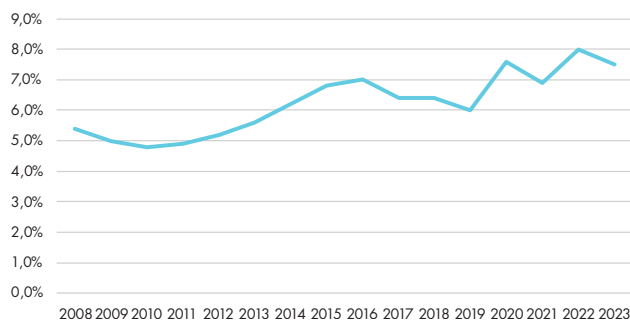

Diagram 2: Sjukfrånvaro

Korttidsjuk dag 1-14

Sjukfrånvaro totalt

Sjukfrånvaro kopplat till ålder och kön:

SJUKFRÅNVARO I PROCENT AV ORDINARIE ARBETSTID 2023

	TOTALT	KVINNOR	MÄN
Totalt	7,5	8,3	5,0
0-29 år	7,9	8,4	6,2
30-49 år	7,0	7,9	3,8
50 år --	8,1	8,6	6,1

Kvinnornas sjukfrånvaro är högre än männens i samtliga åldersintervall. Anställda över 50 år har något högre sjukfrånvaro än yngre medarbetare.

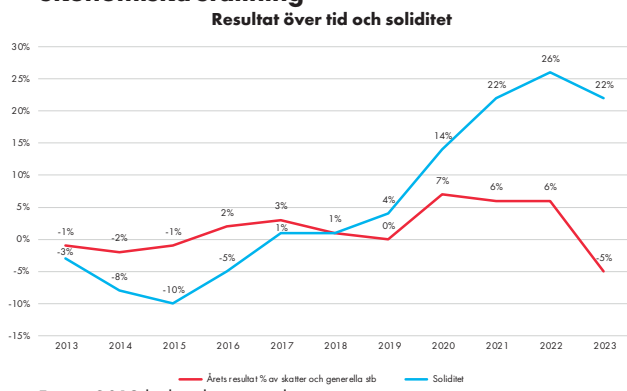
HR bistår vid behov chefer i organisationen med att se över och analysera orsaker till sjukfrånvaro samt för att tillse att det finns en plan för återgång till arbete eller annan åtgärd för varje enskild medarbetare.

Under 2023 har också ett arbete påbörjats med ett pilotarbete inom riskorienterat arbetssätt tillsammans med HR och SKR med syfte att sänka sjukfrånvaron. Arbetet fokuserar på att identifiera riskfaktorer som kan orsaka sämre fysisk- och psykosocialarbetsmiljö och Regionservice och yrkesgruppen inom Vårdnära Service (VNS) kommer att agera pilot för arbetssättet.

Förväntad utveckling

I avsnittet beskrivs Regionens historiska ekonomiska ställning, pensionsåtagandet samt förväntad ekonomisk utveckling.

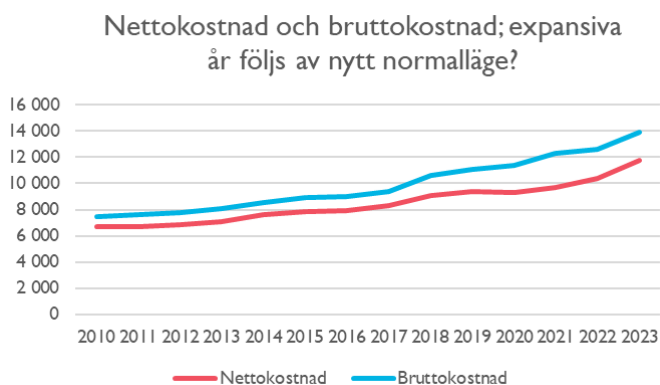
Historiska resultat och Region Dalarnas ekonomiska ställning

Fr.o.m 2019 balanskravsresultat

För att uppnå god ekonomisk hushållning och ekonomisk ställning och för att upprätthålla en rimlig självfinansieringsgrad för investeringar brukar en genomsnittlig region behöva uppnå årliga överskott på två av skatter och generella statsbidrag. Tillräckliga överskott speglar av sig i en god soliditet, vilket är ett mått på hur stor del av organisationens tillgångar som är finansierade med egna medel, det vill säga utan lån. Åren 2013 till 2015 var regionens resultat negativa. 2015 genomfördes en struktur- och förändringsplan, samtidigt som landet trädde in i en period av högkonjunktur. Resultaten förbättrades. Sett över hela tidsperioden 2013 till 2023 saknas 424 mnkr för att uppnå ett resultat om två procent av skatter och generella statsbidrag.

Nettokostnader och bruttokostnader, nytt normaläge?

Nettokostnaden är de verksamhetskostnader som finansieras med skatter och generella statsbidrag. Bruttokostnaden är de totala kostnaderna. Skillnaden mellan de båda ligger i verksamhetsintäkterna, som verkar dämpande på bruttokostnadernas krav på de medel som kommer in från skatter; ju högre verksamhetsintäkter som kommer in, desto större chans att uppnå driftnetto med överskott som i sin tur bidrar till resultatet. Förhållandet begreppen emellan har historiskt varit relativt konstant, men de senaste åren har utvecklingen gått isär. Förklaringen är riktade statsbidrag. Den faktiska kostnadsmassan, eller bruttokostnaderna, representeras av den blå linjen i diagrammet och måste hanteras oavsett hur den röda linjen utvecklas.

Efter pandemiåren har intäkter från riktade statsbidrag successivt sjunkit, samtidigt som kostnaderna har ökat. 2023 har hög inflation slagit brett på priser i samhället. Resultatet blir att både nettokostnaderna och bruttokostnaderna ökar, dvs behovet av skatteintäkter och ramfinansiering ökar. Om inflationen faller tillbaka, pensionskostnaderna minskar och lågkonjunkturen inte påverkar arbetsmarknaden i alltför stor utsträckning finns en chans att bruttokostnadsutvecklingen bromsas kommande år. Statliga bidrag påverkar nettokostnaderna och rörelsen från höga bidrag under pandemiåren till en lägre nivå gör att nettokostnaden ökar. Skulle de statliga bidragen öka kommande år får det, allt annat lika, en positiv påverkan på nettokostnadsutvecklingen, dvs att den minskar. Förutsättningen är att regionen fullföljer handlingsplanen för ekonomi i balans *En hållbar framtid för Region Dalarna*. Regionen behöver långsiktigt öka förmågan att leverera överskott i både resultat och likviditet, inte minst på grund av investeringsbehoven och det omfattande pensionsåtagandet.

Pensionsåtagande

År 2000 infördes balanskravet, vilket kort betyder att en region eller kommun inte får uppvisa underskott. Samtidigt bestämdes att pensionsskulderna i region- och kommunsektorn skulle redovisas enligt den så kallade blandmodellen, vilket innebar att pensionskulder upparbetade före 1998 inte längre var jämförbara med andra skulder och hölls utanför balansräkningen i en så kallad ansvarsförbindelse. Resultatet blir att balansräkningen

blir missvisande. Region Dalarna har ett omfattande pensionsåtagande, med en ansvarsförbindelse utanför balansräkningen om cirka 4,5 mdkr 2023. Det totala åtagandet, dvs. balansräkningens skulder plus ansvarsförbindelsen utanför balansräkningen är ca 9,7 mdkr 2023. Soliditeten inklusive ansvarsförbindelsen är negativ. För att möta det långsiktiga åtagandet har regionen under ett antal år avsatt 400 mnkr årligen att placera i finansiella instrument såsom aktier och räntebärande värdepapper att säkerställa finansiering av pensionsåtagandet. Målet är både att skapa en positiv avkastning över tid samt kunna möta det likvidutflöde som pensionsbetalningarna innebär och för att minimera påverkan på framtida verksamheter. För att hantera likviditetsutmaningen kopplad till den historiskt höga inflationen 2023 har ingen avsättning skett under året. Vid utgången av 2023 är det totala värdet på placeringarna 3 Mdr. De totala pensionskostnaderna ökade med 743 mnkr 2023 till 1 646 mnkr som en följd av inflationen; när inflationen ökar skrivs prisbasbeloppet upp och kostnaden för att värdesäkra pensionerna ökar. Under året har regionens personal valt mellan att byta pensionsavtal till nya KAP-KR eller stå kvar i det gamla avtalet. Slutgiltigt val av avtal, på individnivå, ligger bakom årets utfall vilket är högre än förväntat.

Regionplan 2024-2026

I regionplan 2024-2026 understryks den betydande ekonomiska utmaningen som finns i samhällets, regionsektorns och i Region Dalarnas nu- och framtid. Det är framförallt inflationen som driver utsikterna för regionens ekonomi i negativ riktning. Expansiv ekonomisk politik under pandemin, omfattande störningar i de globala värdekedjorna och Rysslands anfallskrig mot Ukraina har skapat en perfekt storm med skenande inflation på många håll i världen. Skyhögt inflation, fallande tillgångspriser och flera efter varandra följande räntehöjningar har fått de svenska hushållen att bli rejält pessimistiska om framtiden.

Ett tydligt tecken på både nu- och framtida utmaning i regionens ekonomi är regionplanens negativt budgeterade resultat. Regioner får, enligt kommunallagen, uppvisa negativt ekonomiskt resultat under enskilda år, så länge underskottet återställs senast under nästkommande tre år. Regionplan 2024-2026 budgeterar för underskott under periodens första år och planerar för

återställande av det negativa resultatet. Förutsättningen för det är att handlingsplanen inom ramen för *En hållbar framtid för region Dalarna* (se nedan) genomförs och får ekonomisk effekt.

En hållbar framtid för Region Dalarna

Med anledning av den ekonomiska situationen så ställer regionplanen krav på en regionövergripande handlingsplan som, genom utveckling, omställning och prioritering, på ett långsiktigt ekonomiskt sätt möter regionens framtida utmaningar. Uppdraget att skapa handlingsplanen gavs till regiondirektören. Uppdraget påbörjades under slutet av 2022 och syftade till att genomlysas verksamheten för att skapa en ekonomisk nulägesbild, utifrån vilken en handlingsplan skapades för att nå långsiktigt hållbar ekonomi. Arbetet organiserades i ett projekt: *En hållbar framtid för region Dalarna* som slutfördes i juni 2023. Projektets mål, att leverera en handlingsplan till nästkommande Regionplan (2024-2026), är uppfyllt och verkställighet av åtgärder pågår. Arbetet kommer att utgå ifrån regionens linjeorganisation där bäst kompetens och kunskap om aktiviteter som kan och ska ingå i handlingsplanen finns. Parallellt till linjeorganisationens arbete kommer regionens övergripande ekonomiska flöden, som tidigare rymts inom arbetet med *långsiktiga kalkyler* att införlivas och utgöra del av handlingsplanen.

Åtgärder för ekonomi i balans; En hållbar framtid för Region Dalarna

FÖRVALTNING	ANTAL AKTIVITETER 2023	EKONOMISK EFFEKT, MNKR 2023
Tandvårdsförvaltning	6	4,4
Regionstyrelsens förvaltning	14	23,6
Regionfastigheter	4	18,8
Patientnämndsförvaltning	4	2,16
Kultur-och bildningsförvaltning	6	5,95
Hälso-och sjukvårdsförvaltning	6	13,9
Hörsel-och syn	4	3,2
Regionserviceförvaltningen	4	2
Regional utvecklingsförvaltning	1	0,7
Kollektivtrafikförvaltning	3	4,2
TOTALT	52	78,91

Tabell 1

För ytterligare information se bilaga 3, Verksamhetsberättelser och mål.

Finansiella rapporter

Resultaträkning

(MNKR)	NOT	RESULTAT 2023	RESULTAT 2022
Verksamhetens intäkter	1	2 595	2 642
Verksamhetens kostnader	2,3	-13 998	-12 625
Avskrivningar		-420	-405
VERKSAMHETENS NETTOKOSTNAD		-11 823	-10 388
Skatteintäkter	4	8 043	7 714
Generella statsbidrag och utjämning	5	3 640	3 421
VERKSAMHETENS RESULTAT		-140	747
Finansiella intäkter	6	329	24
Finansiella kostnader	7	-442	-358
RESULTAT EFTER FINANSIELLA POSTER		-253	413
ÅRETS RESULTAT		-253	413

Balansräkning

(MNKR)	NOT	2023	2022
TILLGÅNGAR			
<i>Anläggningstillgångar</i>			
Immateriella tillgångar	8	1	2
Materiella tillgångar:			
– Mark, byggnader och tekniska anläggningar	9,10	3 034	2 425
– Maskiner och inventarier, konst	11,12	891	898
– Pågående projekt	13	586	870
SUMMA MATERIELLA TILLGÅNGAR		4 511	4 193
Finansiella anläggningstillgångar	14	183	178
SUMMA ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR		4 695	4 373
<i>Omsättningstillgångar</i>			
Förråd m.m.	15	69	59
Fordringar	16	1 295	1 292
Kortfristiga placeringar	17	3 000	2 697
Kassa och bank	18	275	459
SUMMA OMSÄTTNINGSTILLGÅNGAR		4 639	4 507
SUMMA TILLGÅNGAR		9 334	8 880
EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER			
<i>Eget kapital</i>			
– Årets resultat		-253	413
– Övrigt eget kapital		2 300	1 886
SUMMA EGET KAPITAL	19	2 047	2 299
<i>Avsättningar</i>			
Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser	20	5 275	4 497
Andra avsättningar	21	0	0
SUMMA AVSÄTTNINGAR		5 275	4 497
<i>Skulder</i>			
Långfristiga skulder	22	4	104
Kortfristiga skulder	23	2 008	1 980
SUMMA SKULDER		2 012	2 084
SUMMA EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER		9 334	8 880
PANTER OCH ANSVARSFÖRBINDELSER			
<i>Ansvarsförbindelser</i>			
Pensioner	24	4 511	4 442
Borgensåtaganden	25	960	1 160
Förvaltade stiftelser, marknadsvärde	26	527	476
Övriga ansvarsförbindelser	27	386	426

Kassaflödesanalys

(MNKR)	NOT	BOKSLUT 2023	BOKSLUT 2022
DEN LÖPANDE VERKSAMHETEN			
ÅRETS RESULTAT		-253	413
Justering för ej likviditetspåverkande poster	28	422	404
Övriga likviditetspåverkande poster	29	778	231
Poster som redovisas i annan sektion			3
Medel från verksamheten före förändring av rörelsekapital			
Ökning/minskning av kortfristiga fordringar		-4	-291
Ökning/minskning förråd och varulager		-9	-9
Ökning/minskning av kortfristiga skulder		28	-253
KASSAFLÖDE FRÅN LÖPANDE VERKSAMHET		963	499
INVESTERINGSVERKSAMHET			
Investering i materiella anläggningstillgångar		-741	-825
Försäljning av materiella anläggningstillgångar		1	2
Förvärv av finansiella tillgångar		-6	-6
Avyttring av finansiella tillgångar		1	1
KASSAFLÖDE FRÅN INVESTERINGSVERKSAMHET		-745	-828
FINANSIERINGSVERKSAMHET			
Amortering av långfristiga skulder		-100	-
Erhållna investeringsbidrag		1	-
KASSAFLÖDE FRÅN FINANSIERINGSVERKSAMHET		-99	0
FÖRÄNDRING AV LIKVIDA MEDEL			
		119	-329
Likvida medel, inkl placerade medel vid årets början		3 156	3 485
Likvida medel, inkl placerade medel vid årets slut.		3 275	3 156
FÖRÄNDRING		119	-329

Noter

Noter till resultaträkningen

(MNKR)

NOT 1 VERKSAMHETENS INTÄKTER	2023	2022
Patientavgifter, sjukvård	175	160
Patientavgifter, tandvård	81	77
Biljettintäkter trafiken	159	153
<i>Summa patientavgifter</i>	416	390
Försäljning av hälso-och sjukvård	751	623
Ersättn ambulanstransporter	47	45
Hälsoval	59	55
Försäljning av tandvård	40	37
Försäljning inom regional utveckling trafik	101	91
Försäljning inom regional utveckling utbildning	12	13
Försäljning av medicinska tjänster	156	143
Försäljning av andra tjänster	73	74
Försäljning av material o varor	51	49
Erhållna bidrag	785	1 061
Övriga intäkter	104	61
<i>Summa övrigt</i>	2 179	2 252
SUMMA VERKSAMHETENS INTÄKTER	2 595	2 642

NOT 2 VERKSAMHETENS KOSTNADER	2023	2022
Lönekostnader	4 439	4 271
Kostnadsersättningar	5	4
Sociala avgifter	1 612	1 446
Pensionskostnader	971	650
Övriga personalkostnader	73	76
<i>Summa personalkostnader</i>	7 099	6 447
Högspecialiserad sjukvård	819	686
Patienthotell	8	8
Länssjukvård	616	489
Primärvård	55	55
Hälsoval	349	294
Övrig sjukvård	3	2
Tandvårdstjänster	19	16
Kollektivtrafik	1 177	1 030
Inhyrd personal	261	244
Tolktjänster	27	26
Övriga verksamhetsanknutna tjänster	138	136
Läkemedel	1 327	1 234
Sjukvårdsartiklar och medicinskt material	400	380
SUMMA VERKSAMHETENS KOSTNADER EXKL RÄKENSKAPSREVISION	13 997	12 624

NOT 2 VERKSAMHETENS KOSTNADER	2023	2022
Tekniska hjälpmedel för funktionshindrade	159	149
Livsmedel och övrigt material	74	71
Lämnade bidrag	309	305
Lokal och fastighetskostnader	252	211
Hyra av anläggningsstillgångar	10	8
Energikostnader	68	67
Förbrukningsinventarier och -material	138	132
Reparation och underhåll	63	57
Transportmedel, transporter och frakter	100	102
Resekostnader	19	17
Information och PR	7	6
Representation, tele, riskkostnader, övriga tjänster	500	454
<i>Summa övriga kostnader</i>	<i>6 898</i>	<i>6 178</i>
SUMMA VERKSAMHETENS KOSTNADER EXKL RÄKENSKAPSREVISION	13 997	12 624
NOT 3 KOSTNADER FÖR RÄKENSKAPSREVISION	2023	2022
Externa kostnader för räkenskapsrevision (KMPG)	0,4	0,4
Revisorskollegiets samt revisionschefens kostnader för räkenskapsrevision	0,5	0,4
<i>Summa räkenskapsrevision</i>	<i>0,9</i>	<i>0,8</i>
SUMMA VERKSAMHETENS KOSTNADER INKL RÄKENSKAPSREVISION	13 998	12 625
NOT 4 SKATTEINTÄKTER	2023	2022
Preliminära skatteintäkter	7 865	7 462
Slutavräkning innevarande år	132	195
Slutavräkning föregående år	46	57
SUMMA SKATTEINTÄKTER	8 043	7 714
NOT 5 GENERELLA STATSBI DRAG OCH UTJÄMNING	2023	2022
Inkomstutjämning	1 806	1 665
Statsbidrag för läkemedel	1 045	1 009
Regleringsbidrag	123	189
Kostnadsutjämning	666	556
Tillfälligt stöd ökade kostnader finansiering	0	2
SUMMA GENERELLA STATSBI DRAG	3 640	3 421
NOT 6 FINANSIELLA INTÄKTER	2023	2022
Övriga reavinster inkl. återinvesterade rabattandelar	11	10
Övriga finansiella intäkter	25	14
Orealiserade vinster på placerade pensionsmedel	293	0
– globala aktier	171	0
– svenska aktier	38	0
– hedge	1	0
– räntefonder	83	0
SUMMA FINANSIELLA INTÄKTER EXKL. JÄMFÖRELSESTÖRANDE	329	24

NOT 7 FINANSIELLA KOSTNADER	2023	2022
Räntedel pensionskostnader	438	106
Övriga finansiella kostnader	3	3
Förlust vid avyttring av obligation	1	
Orealiserade förluster på placerade pensionsmedel	0	249
-globala aktier	0	116
-svenska aktier	0	77
-hedge	0	0
-räntefonder	0	55
SUMMA FINANSIELLA KOSTNADER EXKL. JÄMFÖRELSESTÖRANDE	442	358

Noter till balansräkningen

(MNKR)

NOT 8 IMMATERIELLA TILLGÅNGAR	2023	2022
Ingående anskaffningsvärde	103	103
UTGÅENDE ACKUMULERADE ANSKAFFNINGSVÄRDEN	103	103
INGÅENDE AVSKRIVNINGAR OCH NEDSKRIVNINGAR	-101	-100
Årets avskrivningar	-1	-1
Utgående ackumulerade avskrivningar	-102	-101
SUMMA UTGÅENDE VÄRDE IMMATERIELLA TILLGÅNGAR	1	2

NOT 9 BYGGNADER	2023	2022
Ingående anskaffningsvärde	5 182	4 893
Flyttat från pågående	801	289
UTGÅENDE ACKUMULERADE ANSKAFFNINGSVÄRDEN	5 983	5 182
Ingående avskrivningar och nedskrivningar	-2 802	-2 622
Årets avskrivningar	-192	-180
UTGÅENDE ACKUMULERADE AVSKRIVNINGAR	-2 994	-2 802
SUMMA UTGÅENDE VÄRDE BYGGNADER	2 989	2 380
genomsnittlig nyttjandeperiod byggnader	31	29

NOT 10 MARK	2023	2022
Ingående värde	45	44
Årets inköp	-	1
UTGÅENDE VÄRDE	45	45
REDOVISAT VÄRDE VID ÅRETS SLUT BYGGNADER OCH MARK	3 034	2 425
NOT 11 MASKINER OCH INVENTARIER	2023	2022
Ingående anskaffningsvärde	2 882	2 685
Utrangering	-114	-43
Årets inköp	218	241
Årets försäljning	-1	-1
UTGÅENDE ACKUMULERADE ANSKAFFNINGSVÄRDEN	2 985	2 882
Ingående avskrivningar	-2 047	-1 865
Årets avskrivningar	-228	-224
Utrangeringar	111	42
Årets försäljning	0	0
Utgående ackumulerade avskrivningar	-2 164	-2 047
SUMMA UTGÅENDE VÄRDE MASKINER OCH INVENTARIER	822	834
genomsnittlig nyttjandeperiod maskiner o inventarier	14	13
NOT 12 KONST	2023	2022
Ingående värde	64	58
Årets inköp	6	6
SUMMA UTGÅENDE VÄRDE	70	64
REDOVISAT VÄRDE VID ÅRETS SLUT FÖR MASKINER OCH INVENTARIER, KONST	891	898
NOT 13 PÅGÅENDE INVESTERINGAR	2023	2022
<i>Regionfastigheter</i>		
Ingående värde	845	568
Årets investeringar	508	566
Flyttat till aktiverade fastighetsinvesteringar	-801	-289
SUMMA UTGÅENDE VÄRDE	552	845
<i>Övriga pågående investeringar</i>		
Ingående värde	25	15
Årets investeringar	9	10
Flyttat till aktiverade maskiner och inventarier	0	0
Utrangeringar	-	0
SUMMA UTGÅENDE VÄRDE	34	25
SUMMA PÅGÅENDE INVESTERINGAR	586	870

NOT 14 FINANSIELLA ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR	2023	2022
<i>Aktier och andelar</i>		
Dala Airport	9	9
Inera AB	0	0
Dalaflyget AB	0	0
Älvdalens utbildningscentrum	15	15
Kommuninvest	67	62
Andelspost i LÖF	41	41
Andelskapital svenskt ambulansflyg	0	0
Dalatrafik	23	23
Tåg i Bergslagen, TiB	1	1
Transitio	1	1
Bims AB, Bims KB, Samtrafiken	0	0
Film i Dalarna (fd Kommunernas hus)	12	12
Almi	0	0
LFF Läkemedelsförsäkring	0	0
SUMMA AKTIER OCH ANDELAR	170	165
<i>Långfristiga fordringar</i>		
Lån KSA	19	19
SUMMA LÅNGFRISTIGA FORDRINGAR	19	19
<i>Värdereglering av aktier, andelar & bostadsrätter</i>		
Kommunernas Hus nedskrivning av värde	-6	-6
REDOVISAT VÄRDE VID ÅRETS SLUT	183	178
NOT 15 FÖRRÅD	2023	2022
Tandvården	4	4
Hjälpmedel	34	30
Medicinsk teknik och IT	3	2
Läkemedelsförsörjning	27	22
Regionservice	1	1
REDOVISAT VÄRDE VID ÅRETS SLUT	69	59
NOT 16 FORDRINGAR	2023	2022
Kundfakturor	241	248
Statsbidragsfordringar	192	195
Moms	85	85
Övriga kortfristiga fordringar	61	19
Förutbetalda kostnader/uppplupna intäkter	343	304
Skattefordringar	373	441
REDOVISAT VÄRDE VID ÅRETS SLUT	1295	1292

NOT 17 FINANSIELLA PLACERINGAR OCH LIKVIDA MEDEL	2023			2022		
	Anskaffningsvärde	Marknadsvärde	Orealiserat	Anskaffningsvärde	Marknadsvärde	Orealiserat
Pensionsportfölj						
Aktier:						
Svenska	177	279	102	176	240	64
Globala	854	1282	428	848	1105	257
SUMMA AKTIER	1 031	1561	530	1 024	1345	321
Räntefonder	1 396	1 439	43	1 361	1 321	-40
SUMMA RÄNTEBÄRANDE	1 396	1 439	43	1 361	1 321	-40
Hedgefonder	0	0	0	32	31	-1
SUMMA ALTERNATIVA	0	0	0	32	31	-1
SUMMA KORTFRISTIGA PLACERINGAR	2 427	3 000	573	2 417	2 697	280

Vid värdering av pensionsmedelsportföljen tillämpas kollektiv värdering, eftersom syftet med att placera i olika instrument är att uppnå en riskspridning.

POLICY

Tillgångsslag i procent av den totala portföljens marknadsvärde	Min	Normal	Max
Aktier	20	50	70
Räntebärande	20	30	80
Alternativa	0	20	40

NOT 18 KASSA, BANK	2023	2022
Bank	275	459
Regionen har en checkkredit på 400 mnkr som ej var utnyttjad vid bokslutstillfället.		

NOT 19 EGET KAPITAL	2023	2022
Ingående eget kapital	2 300	1 883
-Varav reservering av medel till resultatutjämningsreserv	703	513
Årets resultat	-253	413
-Varav användning av medel från resultatutjämningsreserv	-546	190
Årets förändring riskhanteringsfond		3
UTGÅENDE EGET KAPITAL	2 047	2 299
varav		
- Riskhanteringsfond	7	6
- Hälsoval	36	36
- Folktandvården	1	1
- Hjälpmedelsnämnden Dalarna	4	4

NOT 20 PENSIONSÄVSÄTTNING	2023	2022
Pensionskulden är beräknad av KPA enligt den beräkningsmodell, RIPS21, som tagits fram av SKL		
AVSÄTTNINGAR TILL PENSIONER		
Ingående avsättning	4 497	4 265
Pensionsutbetalningar	-105	-91
Nyintjänade pensioner FÅP inkl. ÖK-SAP	377	191
Intjänad PA-KL	4	0
Nya efterlevandepensioner	3	0
Ränte- och basbeloppsuppräknings	353	86
Förändring av löneskatt	152	45
Förändring OPF-KL förtroendevalda fr o m 2015	1	-1
Förändring Förtroendevaldas ålderspension PBF	-1	2
Övrigt	-6	0
UTGÅENDE AVSÄTTNING	5 275	4 497
Aktualiseringsgrad		98%
<i>Specifikation – Avsatt till pensioner:</i>		
Avgiftsbestämd ålderspension/ individuell del 1998-1999	161	157
Särskild avtalspension	-	-
Förmånsbestämd ålderspension (FÅP)	3 993	3 378
Pension till efterlevande	10	9
Försäkringspremie för pension enl. pensionsavtalet PA-KL och äldre pensionsavtal	68	62
Visstidspensioner	0	1
OPF-KL förtroendevalda	8	6
Förtroendevaldas ålderspension PBF	6	6
Summa pensioner	4 245	3 619
Löneskatt	1 030	878
SUMMA AVSATT TILL PENSIONER	5 275	4 497
Beräkningsgrund för pensioner framgår av avsnittet Redovisningsprinciper. Utöver avsättningarna finns också en kortfristig skuld för avgiftsbestämd ålderspension (tidigare individuell del) till de anställda, vilken framgår av not 23.		
<i>*Antal personer med särskild avtalspension och visstidspension</i>		
Politiker	1	3
Tjänstemän	0	0
NOT 21 ÖVRIGA AVSÄTTNINGAR	2023	2022
Stipendium Musikkonservatoriet	0	0
NOT 22 LÅNGFRISTIGA SKULDER	2023	2022
Lån hos Kommuninvest	0	100
Investeringsbidrag	2	2
Förvaltade gåvor	2	2
SUMMA LÅNGFRISTIGA SKULDER	4	104

NOT 23 KORTFRISTIGA SKULDER	2023	2022
Leverantörsskulder	872	824
Moms och punktskatter	-	2
Personalens skatter, avgifter och löneavdrag	216	208
Komp	47	56
Löner för december	47	51
Semester- o uppehållslöner	270	275
Upplupna sociala avgifter o löneskatt	208	228
Pensionsavsättning individuell del	201	190
Övriga kortfristiga skulder	35	49
Upplupna kostnader förutbetalda intäkter	112	97
SUMMA KORTFRISTIGA SKULDER	2 008	1 980
NOT 24 ANSVARSFÖRBINDELSER PENSIONER	2023	2022
Ingående avsättning KPA	3 573	3 553
Avsättning Skandikon	0	126
Pensionsutbetalningar inkl skandikon	-252	-225
Ränte- och basbeloppsuppräknings	269	102
Aktualisering	0	0
Övrig post	39	17
SUMMA PENSIONS FÖRPLIKTELSE	3 629	3 573
Löneskatt	880	867
UTGÅENDE ANSVARSFÖRBINDELSE	4 510	4 440
Ansvarsförbindelse förtroendevaldas visstidspensioner		
Beloppet utgör en övre gräns om samtliga visstidsavtal skulle falla ut med pension från och med den tidpunkt då nuvarande individuella avtal löper ut 2014. I regionen finns för närvarande 1 förtroendevalda som har visstidsförordnande med rätt till visstidspension.		
Visstidspensioner	1	2
Löneskatt	0	0
SUMMA FÖRTROENDEVALDAS VISSTIDSPENSIONER	1	2
SUMMA UTGÅENDE ANSVARSFÖRBINDELSER PENSIONER	4 511	4 442

NOT 25 BORGENSÅTAGANDEN		2023	2022
AB Transitio, (LF § 149/00), (LF § 68/18), (LF §25/18), (RF §13/21), (RF § 87/21), (RF §78/22) Regionen har gått i borgen för Transitio för 8 000 mnkr, samt 8 mnkr, samt 8 mnkr, samt 206,5 mnkr, samt 91 mnkr, samt 11 mnkr. Borgensåtagande per 2023-12-31 är 356 mnkr.		356	321
Dala Airport AB (RF22/00120) Regionen har beviljat solidarisk kommunal proprieborgen på 15 mnkr. Borgen är utnyttjad per 31 december enligt följande		9	10
Dalaflyget AB (LF §63/17) Region Dalarna tecknar generell solidarisk borgen om 10 mnkr. Borgen är utnyttjad per 31 december enligt följande		1	1
Kommuninvest Region Dalarna har i april 2011 ingått en solidarisk borgensåsom för egen skuld för Kommuninvest i Sverige AB:s samtliga nuvarande och framtida förpliktelser. Samtliga 286 regioner och kommuner som per 2023-12-31 var medlemmar i Kommuninvest ekonomisk förening har ingått likalydande borgensförbindelser. Mellan samtliga medlemmar i Kommuninvest ekonomisk förening har ingåtts ett regressavtal som reglerar fördelningen av ansvaret mellan medlemskommunerna vid ett eventuellt ianspråktagande av ovan nämnd borgensförbindelse. Enligt regressavtalet ska ansvaret fördelas dels i förhållande till storleken på de medel som respektive medlemskommun lånat av Kommuninvest i Sverige AB, dels i förhållande till storleken på medlemskommunernas respektive insatskapital i Kommuninvest ekonomisk förening. Vid en uppskattning av den finansiella effekten av Region Dalarnas ansvar enligt ovan nämnd borgensförbindelse, kan noteras att per 2023-12-31 uppgick Kommuninvest i Sverige AB:s totala förpliktelser till 551 907 380 712 kronor och totala tillgångar till 562 022 704 021 kronor. Regionens andel av de totala förpliktelserna uppgick till 596 106 753 kronor och andelen av de totala tillgångarna uppgick till 590 641 642 kronor. Notera att det solidariska borgensåtagandet innebär ett totalansvar för verksamheten.		596	830
SUMMA BORGENSÅTAGANDEN		960	1 160
NOT 26 FÖRVALTADE STIFTELSE		2023	2022
<i>Stiftelseportfölj</i>	<i>Policy</i>	<i>Marknadsvärde</i>	<i>Marknadsvärde</i>
Aktier	40 % – 70 %	342	294
Räntor inkl. alternativa placeringar	30 % – 60 %	165	141
Likvida medel		18	39
SUMMA		525	474
August W Danielssons stiftelse		2	2
SUMMA STIFTELSE		527	476

NOT 27 ÖVRIGA ANSVARSFÖRBINDELSER	2023	2022
LÖF Landsfingens Ömsesidiga Försäkringsbolag (LÖF). Delägarna svarar som juridiska personer var för sig för bolagets förbindelser, envar till ett belopp motsvarande 10 gånger den premie han har haft att erlägga under det år förlusten uppkommit.	377	414
Leasingavtal Alla leasingavtal redovisas som operationella. Se kommentar under avsnittet Redovisningsprinciper.		
OPERATIONELL LEASING		
Årets betalda leasingavgifter	40	40
– varav fordonsleasing	31	32
<i>Kommande leasingavgifter</i>		
< 1 år	18	20
1-5 år	29	33
> 5 år	0	0
GARANTIHYPOR		
Årets betalda garantihypor	4	3
<i>Framtida årliga förfallobelopp</i>		
– inom ett år	2	3
– senare än ett år men inom fem år	0	2
– efter fem år och framåt, senast 2025	0	0
SUMMA GARANTIHYPOR	2	5
<i>Hysesgarantier sjukhem Leksand, Hedemora, Lima</i>		
– år 2016	0	0
– år 2017	1	1
– år 2018-2021	6	6
SUMMA HYRESGARANTIER	7	7
SUMMA ÖVRIGA ANSVARSFÖRBINDELSER	386	426

Noter till kassaflödesanalys

NOT 28 JUSTERING FÖR EJ LIKVIDITETSPÅVERKANDE POSTER	2023	2022
Avskrivningar	420	405
Utrangering	3	1
Realisationsvinst	-	-1
Investeringsbidrag	-1	-1
SUMMA JUSTERING EJ LIKVIDITETSPÅVERKANDE POSTER	422	404
NOT 29 ÖVRIGA LIKVIDITETSPÅVERKANDE POSTER	2023	2022
Avsättningar för pensioner	778	231
SUMMA INVESTERINGAR	778	231

Redovisningsprinciper

Årsredovisningen är upprättad i enlighet med Lag (2018:597) om kommunal bokföring och redovisning samt Rådet för kommunal redovisnings rekommendationer.

Regionen följer generellt Rådet för kommunal redovisnings (RKR) utgivna rekommendationer. I de fall regionen avviker från rekommendationerna anges detta samt skäl för avvikelserna.

Skuld till personalen

Regionens skuld till personalen; semesterlön, övertid, jour och beredskap samt lön för december som utbetalas i januari 2024 redovisas i löneläget per 31 december som kortfristiga skulder.

Redovisning av skatteintäkter

Region Dalarna följer Rådet för kommunal redovisnings rekommendation nr 2 (R2 Intäkter) om redovisning av skatteintäkter.

Enligt rekommendationen ska den prognos på skatteavräkningen som Sveriges Kommuner och Regioner publicerar i december under räkenskapsåret användas vid beräkning och periodisering av årets skatteintäkt.

Regionen har i enlighet med rekommendationen använt den prognos på skatteavräkningen som SKR publicerade i december 2022. Differensen mellan den slutliga taxeringen 2022 avseende 2021 års inkomster och den redovisade skatteintäkten i bokslutet 2021, har redovisats som justeringspost.

Pensioner

Enligt LKBR (5 kap, 4§) ska pensionsskulden redovisas enligt blandmodellen, vilket innebär att pensioner som intjänats före 1998 inte tas upp som skuld eller avsättning i balansräkningen utan redovisas som en ansvarsförbindelse. Utbetalningar av pensioner som intjänats före 1998 redovisas som kostnader i resultaträkningen. Pensionsförmåner intjänade från och med 1998 redovisas som en avsättning i balansräkningen under avsättningar. Den årliga förändringen av pensionsavsättningen redovisas bland verksamhetens kostnader i resultaträkningen.

De förtroendevaldas visstidspensioner och ålderspensioner enligt PBF redovisas som ansvarsförbindelse, not 25. De förtroendevaldas pensioner enligt det nya avtalet OPF-KL redovisas som en pensionsavsättning i balansräkningen, not 20.

Den pensionsavgift som placeras av de anställda redovisas som kortfristig skuld i balansräkningen och betalas ut till pensionsförvaltare i mars året efter intjänandeåret. Pensionsavgiften uppgår fr om 2010 till 4,5 procent av pensionsgrundande lön för flertalet av de anställda.

I enlighet med gällande rekommendation redovisas särskild löneskatt, 24,26 procent, på pensionskostnaderna.

Beräkning av pensionsskulden har gjorts av KPA enligt RIPS 17; "Riktlinjer för beräkning av pensionsskuld" som tagits fram av SKR.

Leasing

Finansiell leasing skall enligt RKR:s rekommendation 5 (R5 Leasing) redovisas som anläggningstillgång och skulden till leasegivaren redovisas i balansräkningen.

Regionen har under 2023 beslutat om regelverk och arbetet med att identifiera finansiella avtal har påbörjats.

Anläggningstillgångar

Anläggningstillgångar upptas till anskaffningsvärdet med tillägg för värdehöjande investeringar och avdrag för eventuella investeringsbidrag och ackumulerade avskrivningar. För att klassificeras som anläggningstillgång ska tillgången enligt huvudregeln ha en nyttjandeperiod på minst tre år och ett anskaffningsvärde på minst ett prisbasbelopp eller när det gäller immateriella tillgångar, ett anskaffningsvärde på minst 20 prisbasbelopp.

Regionen har sedan 2022 en intern rutin som innebär att regionstyrelsens utvecklingsmedel finansierar utvecklingsinitiativ inom it.

Den beräknade nyttjandetiden utgör grunden för bedömning av avskrivningstidens längd. Planenliga avskrivningar görs från den tidpunkt anläggningstillgången tas i bruk. Komponentavskrivning används för investe-

ringar i byggnader samt andra väsentliga anläggningar i enlighet med RKR 4 (R4 Materiella anläggningstillgångar). Detta innebär att fastighetsinvesteringar delas upp i ett antal komponenter med olika avskrivningstider.

Omsättningstillgångar

Kundfordringar och övriga kortfristiga fordringar är upptagna till det belopp varmed de beräknas inflyta. För kundfordringar görs löpande bokföring av befara- de kundförluster i enskilda ärenden överstigande 100 000 kr, inför beslut i regionstyrelsen. För kundfordringar på lägre belopp sker en bokslutsjustering av befara- de kundförluster baserad på förfallet belopp. Fastställda kundförluster bokförs löpande.

Lagertillgångar värderas post för post enligt lägsta vär- dets princip. Översyn av lagerhanteringen kommer att ske 2024 i anslutning till att regionen utökar sitt buffert- lager.

TILLGÅNG	AVSKRIVNINGS- TID, ANTAL ÅR
Immateriella tillgångar	3, 5, 7
BYGGNADER MED KOMPONENTAVSKRIVNING	
– Markanläggning	40
– Stomme	40
– Stomkomplettering	30
– Rumskomplettering	15-20
– Installationer såsom el, rör, luft, hiss	20
– Styr- och övervakning, data, IT	10
– Funktionsanpassning, aktuell hyrestid	3-20
Mark	Ingen avskrivning
Inventarier i annans fastighet	2-30
IT	3, 4, 5, 10
Medicintekniskt infosystem	3, 7
Energiinvesteringar	3, 7, 10, 15, 20, 25, 30, 40
Bilar och transportmedel	5, 7, 10, 20
Medicintekniska produkter	3, 5, 7, 10
Konst	Ingen avskrivning
Övriga maskiner och inventarier	3, 5, 7, 10

I Maj 2023 ökades avskrivningstiden för stommar till 60 år.

Värdering av placeringsmedel

Från och med 2019 värderas placeringsmedel till verk- ligt värde på balansdagen i enlighet med LKBR.

Sammanställd redovisning

Regionen omfattas inte av kravet på sammanställd re- dovisning då bolagens omslutning inte överstiger 5% av skatteintäkter och generella statsbidrag.

Uppgifter om koncernåtaganden samt koncernföreta- gens och -stiftelsernas ekonomi redovisas i förvaltnings- berättelsen under avsnittet "Bolag, stiftelser, kommunal- förbund, gemensamma nämnder, övriga åtaganden".

Särredovisning

Särredovisningen av tandvårdsförvaltningens uppdrag för räkenskapsåret 2023 redovisas i tandvårdsnämnden den 11 april 2024. Därefter finns handlingarna tillgäng- liga på Tandvårdsförvaltningen.

FoU-medel

Forsknings- och utvecklingsmedel inom hälso- och sjukvården innebär i de flesta fall fleråriga studier, till exempel läkemedelsstudier där kostnaderna uppstår löpande och intäkter mer oregelbundet under och efter studien. Sådana medel hanteras internt via finansförvalt- ningen och återfinns inte i balansräkningen.

Drift- och investeringsredovisning

Driftredovisning

DRIFTREDOVISNING (MNKR)	INTÄKTER		KOSTNADER		AVSKRIVNINGAR		NETTOKOSTNADER			
	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall	Budget	Budget-	Utfall
	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2023	avvikelse	2022
Styrelse/nämnd										
Regionstyrelsen										
Finansförvaltning	538	816	-1 274	-1 136			-736	-894	157	-321
Regionstyrelsens förvaltning, vårdval	200	185	-2 036	-1 953			-1 836	-1 858	22	-1 769
Regionstyrelsens förvaltning, övrigt	543	522	-1 011	-982			-468	-454	-14	-460
Fastighetsförvaltning	660	594	-594	-550			67	37	30	0
Hälso- och sjukvårdsnämnd									0	-6 719
Hälso- och sjukvård	3 153	3 106	-10 728	-9 825			-7 574	-6 904	-670	-69
Hörsel och syn Region Dalarna	18	20	-95	-88			-76	-74	-2	43
Servicenämnd	450	410	-478	-419			-28	-22	-6	-17
Servicenämnden, avkastningskrav							0	7	-7	7
Kultur och bildningsnämnd	124	125	-304	-298			-180	-181	1	-172
Tandvårdsnämnd	269	249	-406	-376			-137	-128	-9	-127
Tandvårdsnämnd, avkastningskrav							0	4	-4	0
Kollektivtrafiknämnd	539	432	-1 328	-1 168			-789	-651	-138	-736
Patientnämnd	1	0	-7	-7			-7	-7	1	-6
Revision	0	0	-7	-6			-7	-7	0	-6
Gemensam nämnd Hjälpmedel Dalarna	190	179	-197	-184			-6	-6	0	-4
Gemensam nämnd för kostsamverkan	0	26	0	-26			0	0	0	0
Regional utvecklingsnämnd	26	25	-67	-58			-42	-45	3	-34
Justering finansiella poster							-4		-4	
Justering av poster som inte ingår i "Verksamhetens intäkter" och "Verksamhetens kostnader" i resultaträkningen.	-4 117	-4 046	4 534	4 451						
Avskrivningar i resultaträkningen					-420	-405				
SUMMA ENLIGT RESULTATRÄKNING	2 595	2 642	-13 998	-12 625	-420	-405	-11 823	-11 183	-640	-10 388

DRIFTREDOVISNING HÄLSO- OCH SJUKVÅRD (MNKR)	INTÄKTER		KOSTNADER		NETTOKOSTNADER		
	Utfall	Utfall	Utfall	Utfall	Budget	Budget-	Utfall
	2023	2022	2023	2022	2023	Avvikelse	2022
Division							
Medicin	354	300	-3 319	-3 028	-2 768	-197	-2 728
Kirurgi	314	388	-2 933	-2 701	-2 322	-298	-2 313
Psykiatri	293	277	-1 076	-1 017	-784	1	-740
Primärvård	1 604	1 621	-1 829	-1 740	-106	-118	-120
HS gemensamt	537	451	-999	-816	-421	-41	-366
Medicinsk service	649	649	-1 170	-1 103	-503	-18	-453
Justering av förvaltningsinterna poster	-598	-578	598	580			
SUMMA	3 153	3 106	-10 728	-9 825	-6 904	-670	-6 719

Verksamheternas ekonomi

Verksamheternas nettokostnader är 640 mnkr högre än budgeterat. Kostnadsökningarna till följd av den höga inflationen har inte kunnat täckas i tillräcklig grad med intäkter från skatter och generella statsbidrag då dessa utvecklats i långsammare takt. Resultatet är dock bättre än årets sista prognos till följd av högre intäkter från riktade statsbidrag och tillskott från regleringsbidrag i skatteutjämningsystemet. Totala pensionskostnader ökar kraftigt till följd av uppräknig av prisbasbeloppet som i sin tur beror på inflationen. Kostnader för köpt vård och högspecialiserad vård ökar som en följd av både ökade priser och volym.

För mer information om verksamheterna, se *Bilaga 3, verksamhetsberättelser och mål*.

Finansförvaltning

Finansförvaltningens drift lämnar ett överskott om 157 mnkr 2023. Orsaken till överskottet beror i första hand på att medel för strukturutjämnig och reserver inte utnyttjats i den mån som planerats.

Pensionskostnaderna är något högre än förväntat. Det beror i huvudsak på högre kostnader än förväntat för pensionsavtalet AKAP-KL samt högre avsättning till skuld än förväntat. Under året har regionens personal valt mellan att byta pensionsavtal till nya KAP-KR eller stå kvar i det gamla avtalet. Slutgiltig val av avtal, på individnivå, ligger bakom årets utfall. Finansförvaltningens

pensionskostnader finansieras till del av schabloniserad intäkt med motsvarande kostnad i övriga förvaltningar. I övriga förvaltningar debiteras i normalfallet personallomkostnads-påslag om 17,89% av lönekostnad med undantag för relativt yngre respektive äldre medarbetare. Den schabloniserade intäkten beräknas i budget 2023 finansiera 64% av regionens driftrelaterade pensionskostnader. Utfallet varierar beroende på löpande lönekostnader och personalsammansättning i regionen, 65% av pensionskostnaderna (exklusive finansiella) har belastat regionens övriga förvaltningar 2023. Det förväntade nettot för pensionskostnader under finansförvaltningen, drift var 402 mnkr 2023, utfallet var något högre: 420 mnkr.

Regionstyrelsens förvaltning

Regionstyrelsens förvaltning redovisar ett överskott på totalt 7,9 mnkr. Hälsoval redovisar ett överskott på totalt 22 mnkr vilket främst beror på bristande tillgänglighet inom primärvård och tandvård för barn och unga vilket gör att medel kvarstår inom Hälsoval istället för att fördelas till utförarna. Vårdval BUP uppvisar ett underskott på knappt 13 mnkr vilket beror på ökad produktion hos både privata och regiondrivna mottagningar främst under slutet av 2023.

MIT redovisar ett underskott på knappt 48 mnkr, vilket i huvudsak beror på en interndebiteringsmodell som inte ger täckning för kostnaderna. Från och med 2024 är en ny debiteringsmodell på plats som kommer täcka en

större andel än kostnaderna än tidigare. MIT har under året arbetat med effektiviseringar som genererat ett värde om cirka 15 mnkr.

FoU enhetens resultat blev ett överskott på 13,1 mnkr. Överskottet beror till största del på att den utökade ramen för strategiska satsningar inte använts fullt ut.

Planeringsenheten redovisar ett överskott på 12,2 mnkr. Personalkostnaderna blev på grund av vakanser, sjukfrånvaro och övrig frånvaro 14,3 mnkr lägre än budget.

Hälso- och sjukvårdsnämnd, Hälso- och sjukvårdsförvaltning

Resultatet för Hälso- och sjukvårdsförvaltningen är ett underskott på 670 mnkr, budgeterat resultat var noll.

Nettokostnadsutvecklingen i hälso- och sjukvården var 12,7 procent medan bruttokostnaderna ökade 9,2 procent jämfört med föregående år. I takt med att intäkter från riktade statsbidrag minskar över tid jämfört med nivåerna under pandemin, så ökar nettokostnaderna. I kombination med en hög inflation och volymökning inom framförallt köpt vård enligt vårdgaranti och högspecialiserad vård så accelererar underskottet; från knappt 80 mnkr 2022 till 670 mnkr 2023. Under pandemiåren räknades överskotten som Hälso- och sjukvårdsnämnden lämnade i hundratals miljoner kronor vilket var en kombination av höga verksamhetsintäkter (riktade statsbidrag) och minskad produktion. Överskotten bidrog till att förbättra Region Dalarnas soliditet från en låg nivå, men i övrigt finns ingen påverkan över tid då varje verksamhetsår är avgränsat resultatmässigt. Förmodligen skapades en vårdskuld under pandemiåren som nu hanteras under icke optimala ekonomiska förhållanden.

Personalkostnaderna ökade totalt 8 procent jämfört med föregående år, varav grundlönekostnader ökade med 124 mnkr motsvarande 4 procent. Pensionskostnaderna ökade historiskt sett mycket, från 443 mnkr 2022 till 618 mnkr 2023 vilket motsvarar 40 procent. Förvaltningarna har fått ökat regionbidrag för de ökade pensionskostnaderna. Kostnader för inhyrd personal ökade med knappt 20 mnkr ställt mot 2022 års nivå vilket motsvarar 8 procent. Priser för inhyrd personal

har ökat, och orsaken till inhyrningen är rekryterings-svårigheter och för att klara uppdragen inom hälso- och sjukvårdens verksamheter.

För mer information om inhyrpersonal se avsnitt *Väsentliga personalförhållanden*.

Hörsel och syn Region Dalarna

Resultatet 2023 är ett underskott på -2,4 mnkr, vilket framförallt beror på ökade kostnader för hjälpmedel, sjukresor och bolagstolkar. Demografin i Dalarna med allt fler äldre påverkar genom en ökad efterfrågan, ökat inflöde av remisser och egen vårdbegäran samt därmed ökad produktion. Personalkostnaderna är lägre jämfört mot budget till följd av att förvaltningen avstår återrekrytering av vissa tjänster utifrån handlingsplanen för Hållbar framtid.

Fastighetsnämnd

Resultatet 2023 är ett överskott på +66,9 mnkr, att jämföras med budgeterat överskottsmål om +37 mnkr. Detta beror främst på högre intäkter i form av elprisstöd och statsbidrag civilt försvar, på totalt 17,5 mnkr. Man har även förändrat avskrivningstid på fastighetsstommar från 40 till 60 år, vilket minskar avskrivningskostnader med 4 mnkr 2023.

Servicenämnd

Resultatet för 2023 är ett underskott på -6,3 mnkr, att jämföra med det budgeterade avkastningskravet om +6,8 mnkr. Ökade priser till följd av inflationen på insatsvaror som drivmedel och annan energi, textilier och medicinsk gas påverkar resultatet negativt. Kostasamverkansnämnden tillsammans med Mora kommun avvecklades vid årsskiftet 2022/2023 då Mora Kommun sade upp avtalet, vilket i sin tur lett till lägre producerade volymer men bibehållna fasta kostnader för Regionservice.

Kultur och bildningsnämnd

Resultatet för Kultur och bildningsnämnden är ett överskott på +1,4 mnkr. Orsaken är främst lägre personalkostnader inom Folkhögskolor och Musikonservatoriet samt färre beviljade projektstöd och återbetalning av projektmedel från tidigare år.

Tandvårdsnämnd

Resultatet för tandvårdsnämnden är ett underskott på -8,9 att jämföra med ett budgeterat avkastningskrav om 3,9 mnkr. Under året har projektet Tandvårdshus avbrutits, vilket lett till att externa projektkostnader uppstått. Ytterligare kostnader, såsom sjukresor och återställning av tidigare kliniklokaler, bidrar till det negativa utfallet. Verksamhetsintäkterna överstiger tidigare års nivåer, med en genomsnittlig ökning på cirka 7% för vuxentandvård jämfört med föregående år. Detta innebär en viss positiv påverkan av den beslutade handlingsplanen sett till externa intäkter.

Kollektivtrafiknämnd

Resultatet för kollektivtrafiknämnden är ett underskott om -138,2 mnkr. Den ansträngda ekonomin är ett resultat av ekonomiska obalanser som funnits flera år, framförallt kopplat till avtalsindex för trafik kostnader. Avtalsindex består av 5 olika index som bildar en indexkorg, några av dessa index är 3-månadersräntan, drivmedelspriser och arbetskraftskostnader, och utgör grunden för kostnaderna som Region Dalarna tar för att köpa trafik från trafikbolagen. Dessa har ökat i en hög takt under de senaste åren. Intäkterna från biljettförsäljning har återhämtat sig från de låga nivåerna under pandemiåren.

Gemensam nämnd Hjälpmedel Dalarna

Den gemensamma nämnden, Hjälpmedelsnämnd Dalarna, samverkar kring hjälpmedelsverksamheten för de verksamheter som omfattas av kommunernas och Region Dalarnas ansvar enligt hälso- och sjukvårdslagen. Region Dalarna är värdkommun och Hjälpmedelsnämnden ingår i Region Dalarnas organisation. Det årliga resultatet som uppstår ska fördelas mellan kommunerna och regionen i proportion till nyttjandet av hjälpmedel. Nämndens totala resultat är 0, efter att reglering skett med 6,8 mnkr till kommunerna och 5 mnkr till Hälso- och sjukvården. Överskottet beror främst på lägre personalkostnader till följd av återhållsamhet av återrekryteringar, samt ökande intäkter till följd av ökad efterfrågan från en allt äldre befolkning.

Regional utvecklingsnämnd

Resultatet för Regionala utvecklingsnämnden är ett överskott om +2,9 mnkr. Orsakerna till överskottet är framförallt lägre personalkostnader med 1,9 mnkr beroende på vakanser och sena tillsättningar samt lägre nivå av utbetalda bidrag. Projektverksamheten uppvisar dock ett underskott om -1 mnkr vilket beror på att ett antal äldre projekt avslutats inom vilka vissa kostnader inte varit bidragsberättigade.

Investeringsredovisning

INVESTERINGSREDOVISNING	UTGIFTER SEDAN PROJEKTETS START			VARAV: ÅRETS INVESTERINGAR		
	Beslut	Ack Utfall	Avvikelse	Budget	Utfall	Avvikelse
Färdigställda Investeringar						
Fastighetsinvesteringar	1 009	801	208	276	175	101
varav Falu las, Hissombyggnad	35	30	5	5	0	5
varav Mora las, RSD Norra Etapp 1, cykelp., väg	29	16	13	10	1	9
varav: Mora las Nyb Vc, Hab, BUP	500	500	0	129	135	-6
varav Avesta las, Hissombyggnader	10	11	-1	6	6	0
varav Avesta las, Ny sprinkleranläggning	10	10	0	5	10	-5
IT-investeringar	65	52	13	65	50	15
varav 93002 IT-arbetsplats	22	19	3	22	19	3
varav D0020 Bladservrar	6	6	0	6	6	0
varav D0010 Byggprojekt koppar & fiber	2	3	-1	2	3	-1
varav D0013 Ny lagringslösning	3	3	0	3	3	0
varav D0005 Monitorer	2	2	0	2	2	0
varav D0015 Core Switchar	2	2	0	2	2	0
Hälso- och sjukvård	143	105	38	143	105	38
varav hörsel och syn Region Dalarna	3	1	2	3	1	2
Tandvård	9	9	0	9	9	0
Gemensam nämnd Hjälpmedel Dalarna	43	40	3	43	40	3
Regionservice	8	9	-1	8	9	-1
Gemensam nämnd kostsamverkan	0	0	0	0	0	0
Kultur- och bildning	8	6	2	8	6	2
varav konstnärlig utsmyckning	6	6	1	6	6	0
Regionstyrelsens förvaltning*	1	1	0	1	1	0
Kollektivtrafik	2	0	2	2	0	2
SUMMA FÄRDIGSTÄLLDA INVESTERINGAR	1 288	1 023	265	555	396	159
Pågående investeringar						
Fastighetsinvesteringar	3 621	552	3 069	347	336	11
varav: Mora las, elkraft försörjning	142	125	17	23	37	-14
varav: Falu las IVA & Röntgen 2025	700	240	460	172	171	1
varav: Falu lasarett utbygg hus 08/09	58	16	43	0	-13	13
varav: Falu las, uppgradering inst.	50	54	-4	27	17	10
varav: Mora las, Ny kylcentral	160	10	150	34	4	30
IT-investeringar	48	34	14	10	10	0
varav: 91000 FVIS näs gen vårdinfostöd	48	34	14	10	10	0
SUMMA PÅGÅENDE INVESTERINGAR	3 669	586	3 083	357	346	11
TOTALSUMMA INVESTERINGAR	4 957	1 609	3 348	912	741	171

Under 2023 uppgick investeringsutgifterna i regionen till 741 mnkr vilket innebär en genomförandegrad på 81 procent av budget. Per 31 juli, delårsrapporten, uppgick utfallet till 435 mnkr vilket motsvarar cirka 48 procent av årsbudgeten. De största positiva avvikelserna mellan budget och utfall återfinns inom regionstyrelsens förvaltning i form av fastighetsinvesteringar och IT-investeringar samt inom hälso- och sjukvården. Fastighetsinvestering-

arna avviker positivt mot budget med 112 mnkr och IT-investeringar avviker positivt med 15 mnkr. Hälso- och sjukvårdens investeringar avviker positivt mot budget med 38 mnkr, varav 2 mnkr inom hörsel och syn. Differens mellan utfall och budget avseende fastighetsinvesteringar beror framför allt på stoppade projekt, avbrutna upphandlingar och framskjutna projekt.

Not till drift- och investeringsredovisning

Upplysning om tillämpade internredovisningsprinciper

Driftredovisningen innehåller, till skillnad från resultaträkningen, även regioninterna poster. Det innebär att interna transaktioner, såsom köp och försäljning mellan nämnder och verksamheter ingår i driftredovisningen. Undantaget är fördelningen av regionbidraget till nämnderna/förvaltningarna från finansförvaltningen som inte ingår i driftredovisningen.

Omvänt finns det poster i resultaträkningen som inte ingår i driftredovisningen. Dessa är:

- Skatteintäkter
- Generella statsbidrag och utjämning
- Finansiella intäkter och kostnader

Intäkter och kostnader som fördelas med interndebitering:

- Vårdvalsersättning, Vårdvalsenheten, Regionstyrelsens förvaltning fördelar intäkter till division Primärvård, Hälso- och sjukvårdsförvaltningen enligt vårdvalsavtalet.
- Riktade statsbidrag enligt nationella överenskommelser, rekvideras av verksamheten från Finansförvaltningen.
- Hyreskostnader, debiteras av Regionfastigheter.
- Servicekostnader, debiteras av Regionservice:
  - Kost – patientmåltider café/butik och restaurangverksamhet
  - Lokalvård främst anpassat för komplexa verksamheter inom hälso- och sjukvården

- Transporter i form av transport- och vaktmästeritjänster, yttre skötsel m.m.
- Fastighetsdrift – drift och underhåll av fastigheterna
- Boende – tillfälligt boende för personal och elever
- Fredriksbergstvännen – försörjer Region Dalarna med textilier och ren tvätt
- Kostnader för IT, debiteras av Medicinsk teknik och IT på Central förvaltning.
- Sjukresor, debiteras av Kollektivtrafikförvaltningen till främst Hälso- och sjukvårdsförvaltningen.
- Hjälpmedelskostnader, hyra och kostnader debiteras av Hjälpmedel Dalarna.

Poster som kalkylmässigt simuleras i driftredovisningen är:

- Personalomkostnader, i form av arbetsgivaravgifter, avtalspension och löneskatt. Dessa kalkyleras schablonmässigt till att uppgå till 49,44 procent av lönekostnaden.
- Kapitalkostnader, i form av avskrivningar och ränta på bundet kapital. Kapitalkostnaderna beräknas enligt rak nominell metod, vilket innebär att kostnaden består av linjär avskrivning på anläggningstillgångarnas avskrivningsbara värde och ränta på tillgångarnas bokförda restvärde. Region Dalarna följer förslaget från SKR avseende internränta för beräkning av kapitalkostnader (undantaget fastigheter) för aktiverade investeringar. Den föreslagna internräntan återspeglar sektorns genomsnittliga lånekostnad. Internräntan år 2023 var satt till 1,25 procent. För information om avskrivningstider: se Redovisningsprinciper.

Drift- och investeringsredovisningens samband med resultaträkningen och kassaflödesanalysens poster

- Summan av kolumnerna i driftredovisningen motsvarar följande rader i resultaträkningen.

KOLUMN I DRIFT-REDOVISNING	RAD I RESULTAT-RÄKNING
Intäkter	Verksamhetens intäkter
Kostnader	Verksamhetens kostnader
Avskrivningar	Avskrivningar
Nettokostnader	Verksamhetens nettokostnad

- Summan av kolumnen "Varav: årets investeringar"/"Utfall" överensstämmer med raden "Investeringsverksamhet"/"Investeringar" i kassaflödesanalysen.
- Justering finansiella poster i driftredovisning avser poster som uppstått på motpart 1

Bilagor

1. Bolag, kommunalförbund, stiftelser mm
2. Privata utförare
3. Verksamhetsberättelse, förvaltningar. Inklusivt förvaltningsvisa målbilagor
4. Uppföljning Intern styrning och kontroll

Sammanställd av

Per Jonsson, Budgetcontroller
Sara Sundell, Teamledare och redovisningsekonom
Emelie Rapp, Redovisningsekonom
Yuval Chulati, Budgetchef
Jonas Trulsson, Budgetcontroller

Med betydande bidrag från

Emil Sivander, Finanschef
Peter Möller, Samhällsanalytiker Regional utvecklingsförvaltning
Siri Ellberg, Biträdande HR-direktör
Helena De La Cour, Chef Avdelning för Kunskapsstyrning
Henrik Sundell, Controller verksamhetsnära ekonomistöd
Anna Meijer, Verksamhetsstrateg
Förvaltningschefer med stödfunktioner
m.fl.

Region Dalarna

Vasagatan 27, Box 712

791 29 Falun

Telefon 023-49 00 00

**REGION
DALARNA**